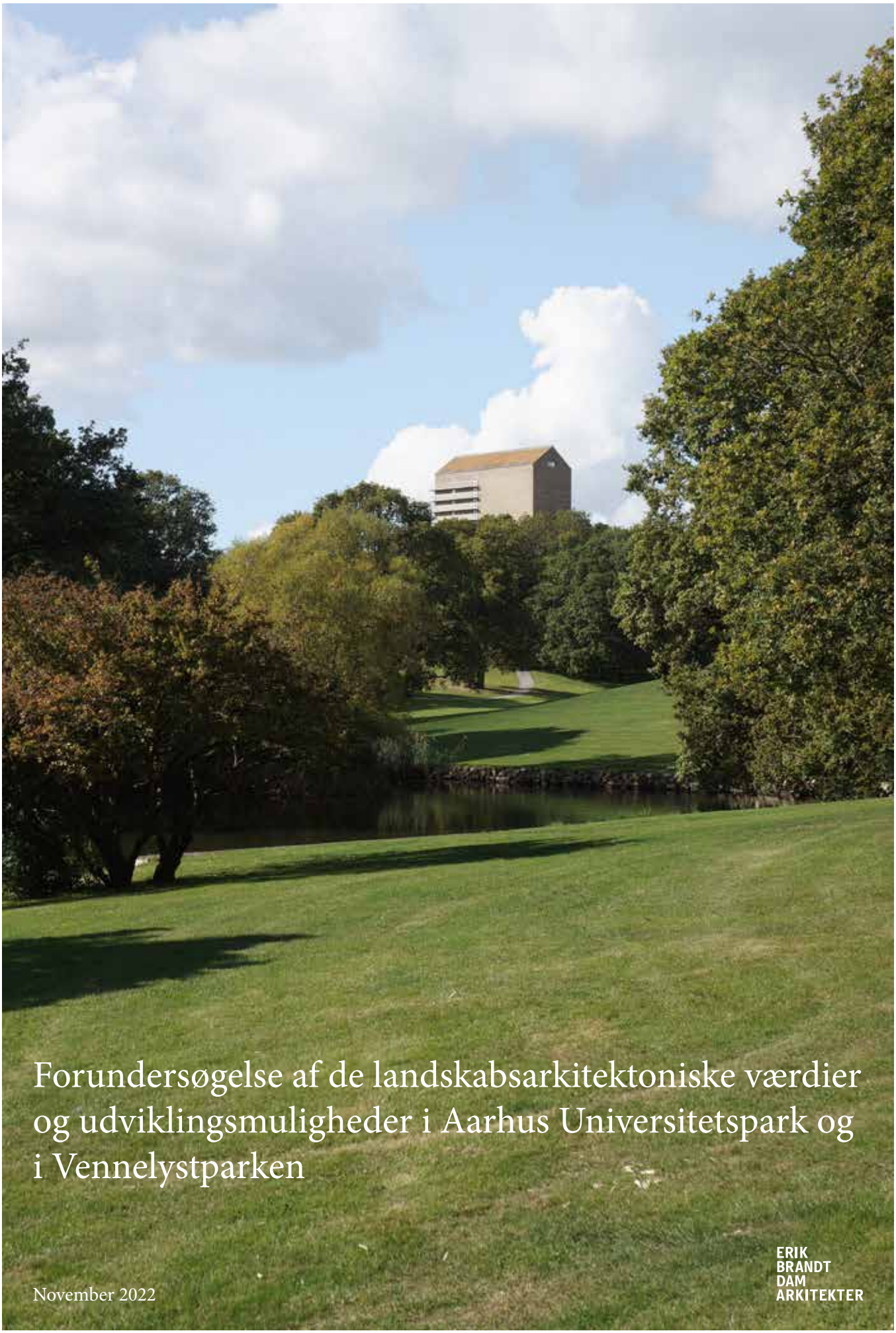

Forundersøgelse af de landskabsarkitektoniske værdier og udviklingsmuligheder i Aarhus Universitetspark og i Vennelystparken

November 2022

ERIK
BRANDT
DAM
ARKITEKTER

Forundersøgelse af de landskabsarkitektoniske værdier og udviklingsmuligheder i Aarhus Universitetspark og i Vennelystparken

Forside: Kig over moræneklø̂ftens
græsklædte skråninger med spredte
egetræer, bæk og sø til Bogtårnet.

Tekst og redaktion:

ERIK BRANDT DAM arkitekter ApS, 2022

INDHOLD

FORORD **07**

KONKLUSION:
BETRAGTNINGER OVER UDVIKLINGSMULIGHEDER **11**

SAMMENFATNING AF FREDNINGSVÆRDIER **19**

HISTORIE **25**

REGISTRERING, ANALYSE OG VÆRDISÆTNING **45**

Miljømæssige værdier **47**
Kulturhistoriske værdier **51**
Arkitektoniske værdier **55**
- Afgrænsning og anvendelse **55**
- Strukturer og rum **57**
- Anlæg og mure **59**
- Landskab og beplantning **63**
- Infrastruktur og parkering **73**
- Belægning **81**
- Inventar **85**

AFRUNDING **89**

LITTERATURLISTE **91**

BILAG - FOTOREGISTRERING **93**

FORORD

I juni 2022 indstillede Det Særlige Bygningssyn Aarhus Universitet* til fredning som et selvstændigt landskabsarkitektonisk værk sammen med en indstilling til fredning af ni udvalgte bygningskomplekser i parkerne. Styrelsen har igangsat en høring med frist for at komme med bemærkninger senest den 11. december 2022. Høringsbrevet findes på styrelsens hjemmeside frem til der foreligger en afgørelse.

Slots- og Kulturstyrelsen finder helt overordnet, at den bedste måde at værne om det landskabsarkitektoniske værk er at sikre den fortsatte anvendelse af området under hensyntagen til dets særlige karakter. På denne baggrund har styrelsen bedt Erik Brandt Dam Arkitekter ApS om at undersøge og anskueliggøre, hvor der er udbygningsmuligheder på området samtidig med, at fredningsværdierne indgår i den fremtidige udvikling.

Arbejdet indledes med konsulentens selvstændige registrering af fredningsværdierne, der er medtaget som dokumentation i nærværende forundersøgelse, og omfatter tillige en analyse af Aarhus Universitets væsentligste landskabsarkitektoniske styrker og svagheder. På baggrund heraf fremkommer anbefalinger og forslag til potentielle udviklingsmuligheder for Universitetsparken og Vennelystparken.

Resultatet kan læses i den foreliggende undersøgelse, hvor det er søgt illustreret ved kort og fotografier såvel som beskrevet i ord. Undersøgelsen er gennemført i perioden juni til november 2022.

God læselyst!

Slots- og Kulturstyrelsen november 2022

* Se omfanget af fredningen side42.

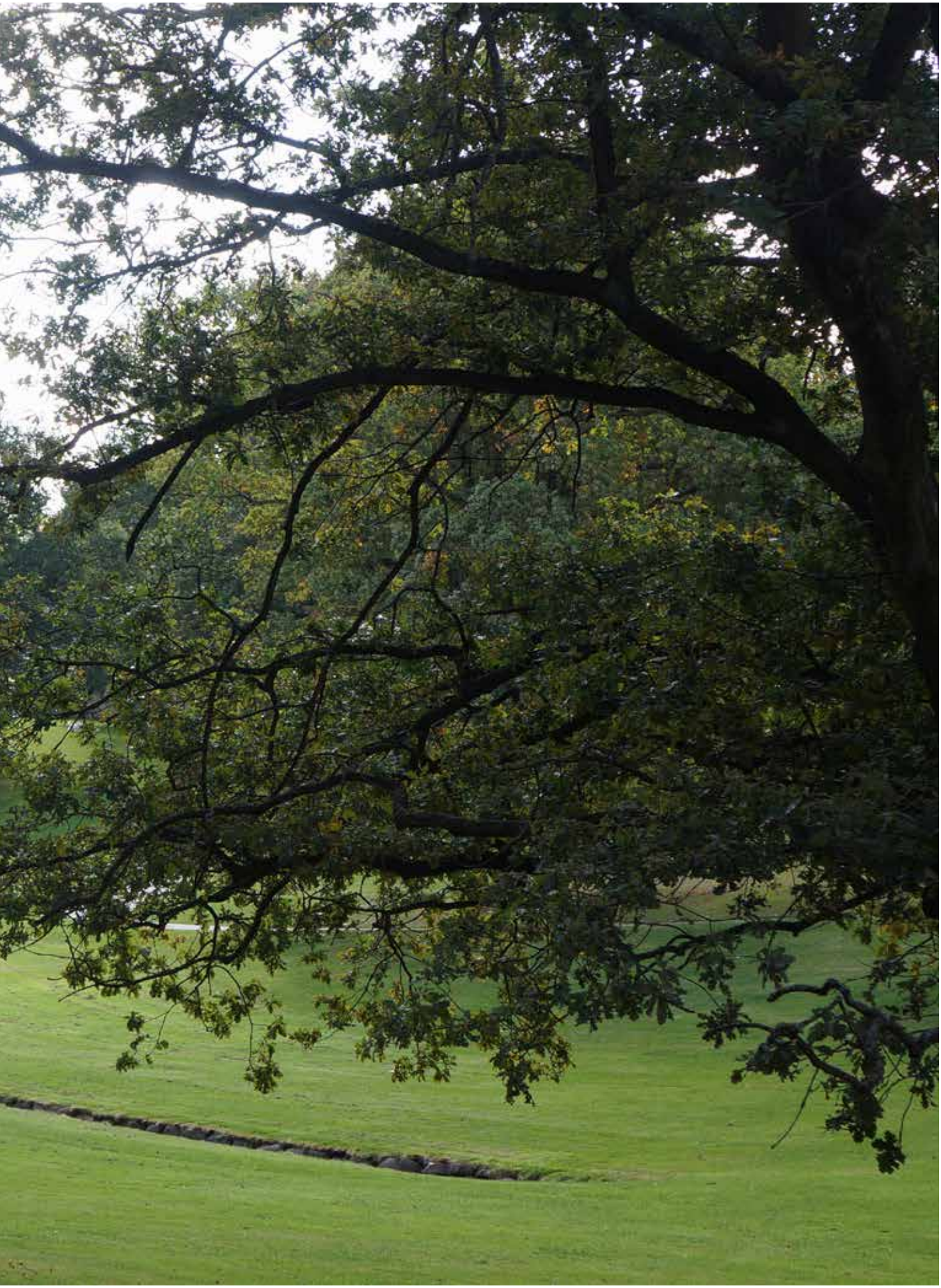

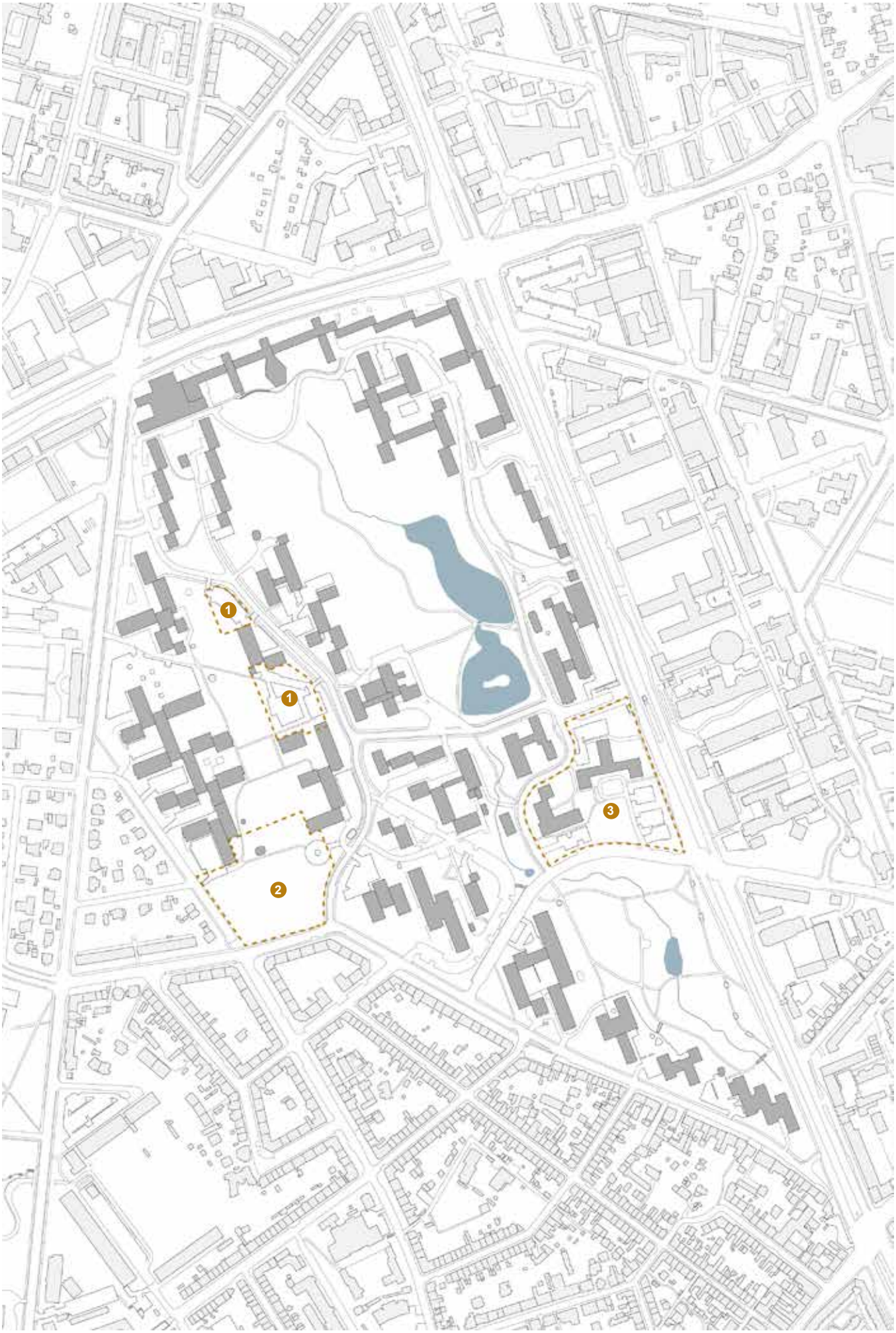
1
1
2
3

KONKLUSION: BETRAGTNINGER OVER UDVIKLINGSMULIGHEDER

EKSISTERENDE BYGGERI 2022

MULIGE BYGGEFELTER

På baggrund af den registrering, analyse og værdisætning, der fremgår af nærværende dokument, er der lokaliseret følgende udviklingsmuligheder fire steder i parken:

1. To byggefelter langs vestsiden af Ole Worms Allé
2. Byggefelt mod sydvest langs Ny Munkegade, Kaserneboulevarden og C.F. Møllers Allé
3. Byggefelt mod sydøst langs Nørrebrogade og Vennelyst Boulevard

1
De to byggefelter langs Ole Worms Allé vil bidrage til at indramme og dermed styrke sletten som et nord-syd forløbende landskabsrum. Byggefeltet vil desuden kunne støtte Ole Worms Allé rumligt og ved plantning af egetræer tillige styrke lunden af egetræer, der er hovedmotiv her.

3 etager vurderes at være den maksimale bygningshøjde i dette område. Bygningerne bør følge eksisterende bygningers materialeholdning, bredde, taghældning og møde terrænet som monolitiske blokke med minimal bearbejdning af terrænet.

2
Byggefeltet mod sydvest vil bidrage til at indramme og afslutte slettens intime landskabsrum mod Kaserneboulevarden og ligeledes etablere en bebyggelsesmæssig afslutning, der understreger og bygger videre på den markante karakter af nord-syd orienterede bygningskroppe langs Høegh-Guldbergs Gade. På denne måde forbliver blikket inde i campusområdet og universitetets egenart og atmosfære understøttes.

4-5 etager vurderes at være den maksimale bygningshøjde i dette område. Det anbefales, at bygningerne følger de eksisterende bygningers materialeholdning, bredde, taghældning og møde terrænet som monolitiske blokke med minimal bearbejdning af terrænet.

3
Byggefeltet mod sydøst vil bidrage til at kunne etablere en bebyggelsesmæssig afslutning langs Nørrebrogade og rumligt indramme Fødselsstiftelsen mod Vennelyst Boulevard. Fødselsstiftelsen vil på denne måde kunne få en mindre fremtrædende rolle i Universitetsparkens samlede bebyggelse.

3 etager vurderes at være den maksimale bygningshøjde i dette område. Det anbefales at bygningerne følger de eksisterende bygningers materialeholdning, bredde, taghældning og møde terrænet som monolitiske blokke med minimal bearbejdning af terrænet.

Fremtidige mulige byggefelter

Kortet viser mulige fremtidige byggefelter i Universitetsparken.

Fremtidig parkering
Parkering og infrastruktur er den største trussel mod Universitetsparken. Denne problematik bør adresseres i den fremtidige udvikling, hvor offentlig transport, delebilsordninger og konvertering til elbiler forventes at kunne reducere parkeringskapaciteten i Universitetsparken. Ved reduktion i parkeringskapaciteten anbefales det, at parkeringspladser og veje, der forstyrrer relationerne mellem bygninger og landskabsrum prioriteres nedlagt først.

Store arealer udlagt til parkering på asfalt som over de underjordiske laboratorier til Institut for Fysik og Astronomi bør undgås. Ved fremtidig etablering af tilsvarende anlæg bør parkering etableres som mindre enheder, der understøtter landskabet som anlæggets hovedaktiv. Ligeledes bør områdefremmede elementer som plantekummer undgås.

El-ladestandere bør generelt prioriteres opstillet på de mindre, bygningsnære parkeringspladser samt i P-kælderen på Bartholins Allé.

EKSISTERENDE BYGGERI 2022

MULIGE BYGGEFELTER FRA LOKALPLAN NR. 376, 1993

Mulige byggefelter fra lokalplan nr. 376, 1993

Kortet viser de mulige byggefelter der blev udpeget i lokalplan nr. 376 fra 1993 med eksisterende bebyggelse 2022 som baggrund.

SNIT AA

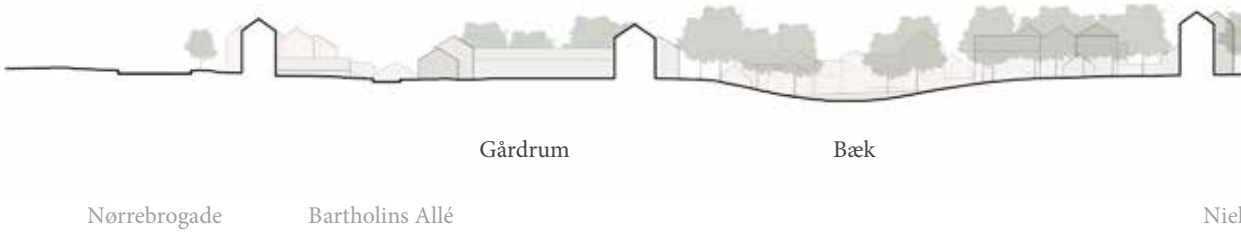

SNIT BB

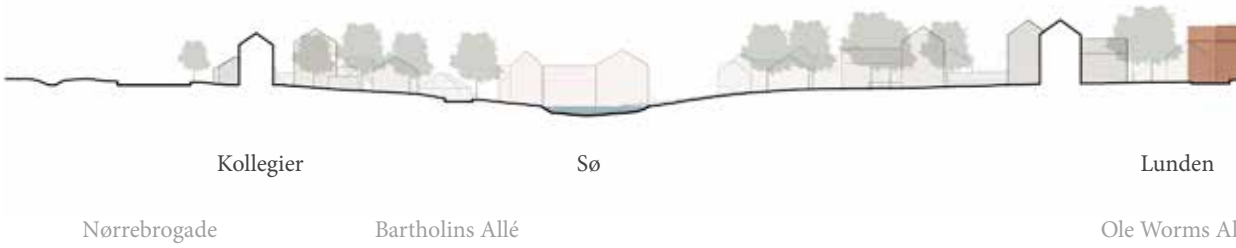

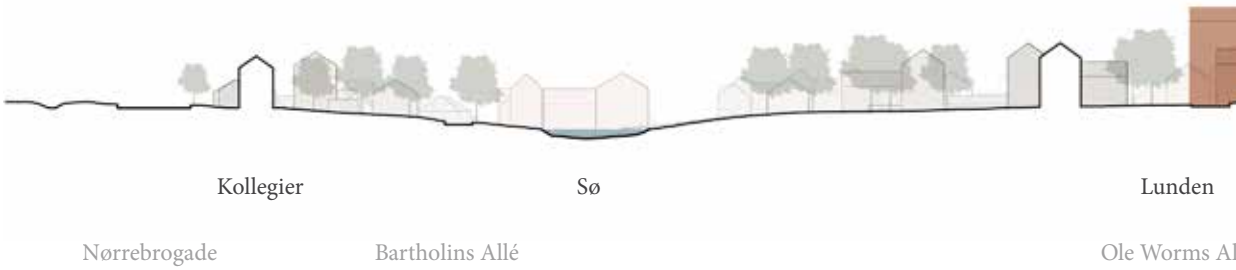

FREMTIDIGE BYGNINGSHØJDER

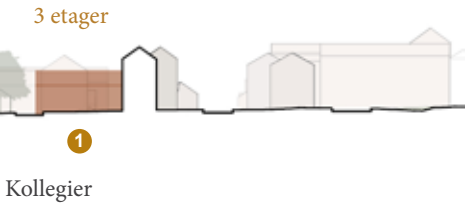

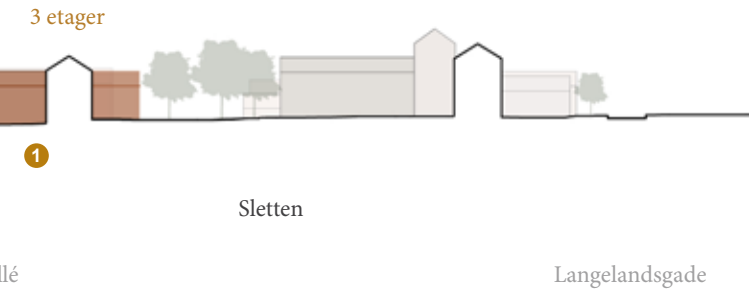

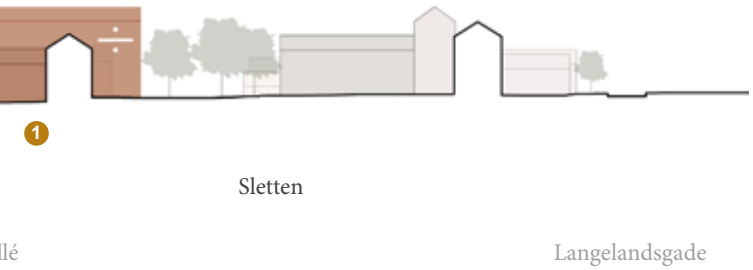

SNIT CC

SNIT DD

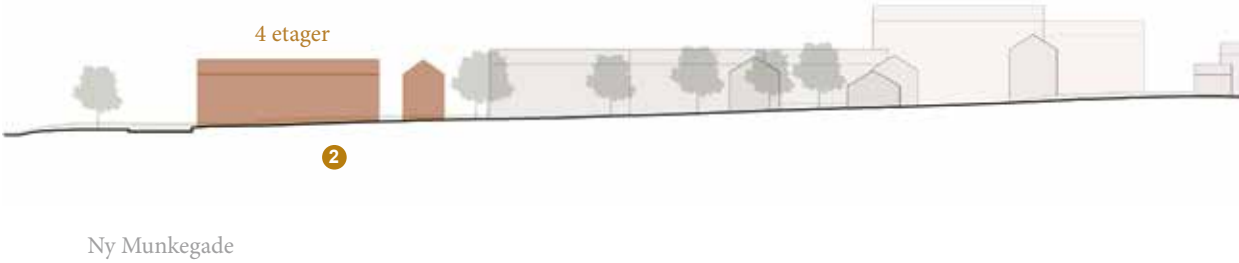

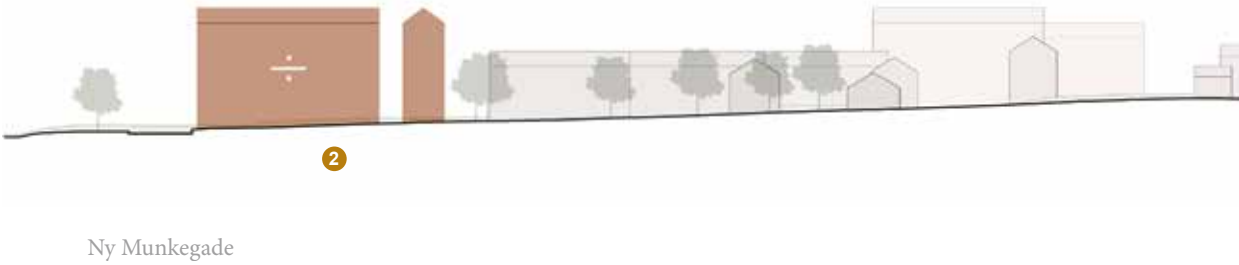

FREMTIDIGE BYGNINGSHØJDER

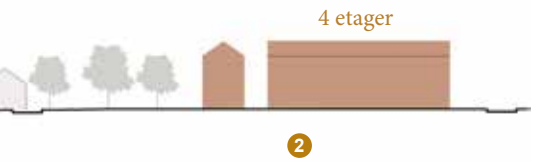

C.F. Møllers Allé Ny Munkegade

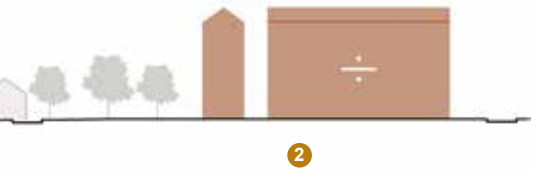

C.F. Møllers Allé Ny Munkegade

Karl Verners Vej Langelandsgade Nordre Ringgade

Karl Verners Vej Langelandsgade Nordre Ringgade

SAMMENFATNING AF FREDNINGSVÆRDIER

Den miljømæssige, kulturhistoriske og arkitektoniske værdisætning beskriver samlet Universitetsparken og Vennelystparkens landskabelige fredningsværdier.

Når der i de efterfølgende beskrivelser optræder gentagelser, er det udtryk for at værdierne er tilstede og opfylder flere vurderingskriterier. Man kan derfor sige, at gentagelser understreger de beskrevne værdiers betydning i det samlede anlæg.

Bærende miljømæssige værdier

De bærende miljømæssige værdier i Universitetsparken knytter sig til parken som et sammenhængende, rekreativt anlæg og i særlig grad til moræneklø̂ftens græsklædte skråninger, beplantningen af egetræer, bækken og de opdæmmede søer i samspil med universitetets knappe bygningskroppe i gule tegl og begrønning af disse.

De bærende miljømæssige værdier i Vennelystparken knytter sig til moræneklø̂ftens forløb, de græsklædte skråninger, bækken, søen og beplantningen med spredte, gamle træer af forskellige arter.

Miljømæssige værdier

- Det samlede anlæg er et grønt pejlemærke i Aarhus med stor rekreativ værdi
- Moræneklø̂ftens skråninger med spredte egetræer understreget af den enkle bebyggelse i gule tegl med sadeltage
- Morænelandskabets minimale bearbejdning og de store friholdte græssletter i klø̂ften
- Den ensartede beplantning med egetræer
- Bæk og søer
- Den åbne og sammenhængende parkstruktur med den omkringliggende bebyggelse
- Den slyngede sti der følger landskabets koter
- Bebyggelsens måde at forholde sig mod den omkringliggende by
- Oplevelige sigtelinjer til bygninger igennem parkerne
- Bygningernes tilpasning til landskabet
- Bebyggelsesstrukturen: den frie placering i landskabet, vinkelret på hinanden med de højeste bygninger orienteret i nord-syd gående retning og de lavere øst-vest
- Anlæg og de lave mures fine skalamæssige samspil med landskabet og kroppen
- Bygningernes begrønning
- Friluftsauditoriet

Aulabygningen set fra moræneklø̂ften.

Bærende kulturhistoriske værdier

De bærende kulturhistoriske værdier ved det samlede parkanlæg knytter sig til brugen og gentolkningen af landskabet i og omkring moræneklø̂ften, der er karaktergivende for hele anlægget samt til den tætte forbindelse mellem landskab og bygninger, der er vidnesbyrd om folkesundhed og demokratisering af mulighederne for uddannelse i velfærdssamfundets tidlige år.

De bærende kulturhistoriske værdier i Vennelystparken knytter sig til parkens lange historie som byens første folkepark.

Kulturhistoriske værdier

- Den landskabelige bearbejdning af moræneklø̂ften fra istiden
- Den tætte forbindelse imellem de grønne arealer og universitetets bebyggelse fortæller om tidens demokratisering af muligheder, herunder uddannelse og folkesundhed. Universitetet udvikler sig drastisk sideløbende med velfærdssamfundet
- Aarhus Universitet som landets ældste campusuniversitet
- Vennelystparken som den ældste park i Aarhus
- Den formmæssigt konsekvente udvikling af bebyggelse og landskab over 80 år
- C.Th. Sørensens grundlæggende indflydelse på det arkitektoniske greb, der forenede landskabet omkring moræneklø̂ften og universitetets bebyggelse

Universitetets første bygning set fra moræneklø̂ften.

Bærende arkitektoniske værdier

De bærende arkitektoniske værdier ved Universitetsparken knytter sig først og fremmest til den virtuost orkestrerede sammenhæng mellem landskab og bygninger uden sokkel, den minimalt bearbejdede moræneklø ft, de åbne græsklædte skråninger med spredte egetræer, vandløbet og den opdæmmede sø samt sletten, det åbne, græsklædte landskabsrum mod vest.

De bærende arkitektoniske værdier for Vennelystparken knytter sig til morænelandskabet med det åbne vandløb i bunden af kløften, bebyggelsens placering og direkte møde med terrænnet uden sokkel samt parkens åbne og ubebyggede landskab med solitære, gamle træer.

Arkitektoniske værdier

- Sammenhængen imellem bygninger og landskab
- Den sammenhængende parkstruktur
- Bebyggelsens evne til at optage universitetets løbende udvikling
- Den bymæssige randbebyggelse mod Nørrebrogade og Nordre Ringgade, der skærmer Universitetsparken fra trafikken
- Bebyggelsesstrukturen med nord-syd gående længer i 4-6 etager og en hermed sammenbygget struktur af lavere øst-vestgående længer
- Bebyggelsesstrukturens dannelse af gårdrum
- Nord-syd gående sigtelinjer igennem moræneklø ften og sletten
- De tekniske anlæg opført som enkle geometriske artefakter i gul tegl
- Teglstensmurene er rumdannende elementer, der understreger landskabet og giver skalamæssig støtte til kroppen
- Moræneklø ftens åbne område og græsklædte skråninger
- Bæk og søer
- Den slyngede sti, der følger landskabets koter
- Den ensartede beplantning med egetræer
- Friluftsauditoriet som et landskabsarkitektonisk højdepunkt
- Slettens sammenhængende areal
- Lunden af egetræer langs Ole Worms Allé og C.F. Møllers Allé
- Vennelystparkens åbne og ubebyggede landskab samt vekslende beplantning og gamle træer
- Begrønningen af universitetets bygninger med vedbend eller rådhusvin
- Belægninger med gule teglklinker i gårdrum, på ankomstpladser og fortove.
- Cykelstativer i galvaniseret stål og uden overdækning

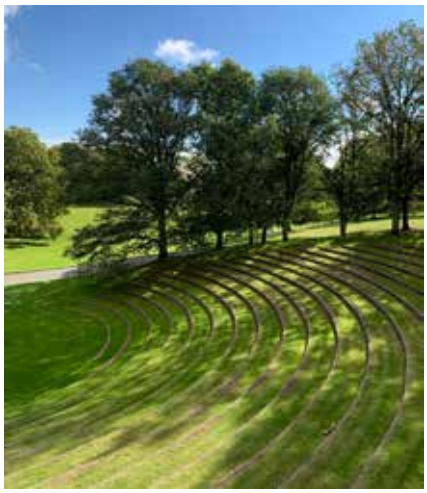

Bogtårnet set fra Bartholins Allé, indrammet af Universitetsparkens egetræer.

HISTORIE

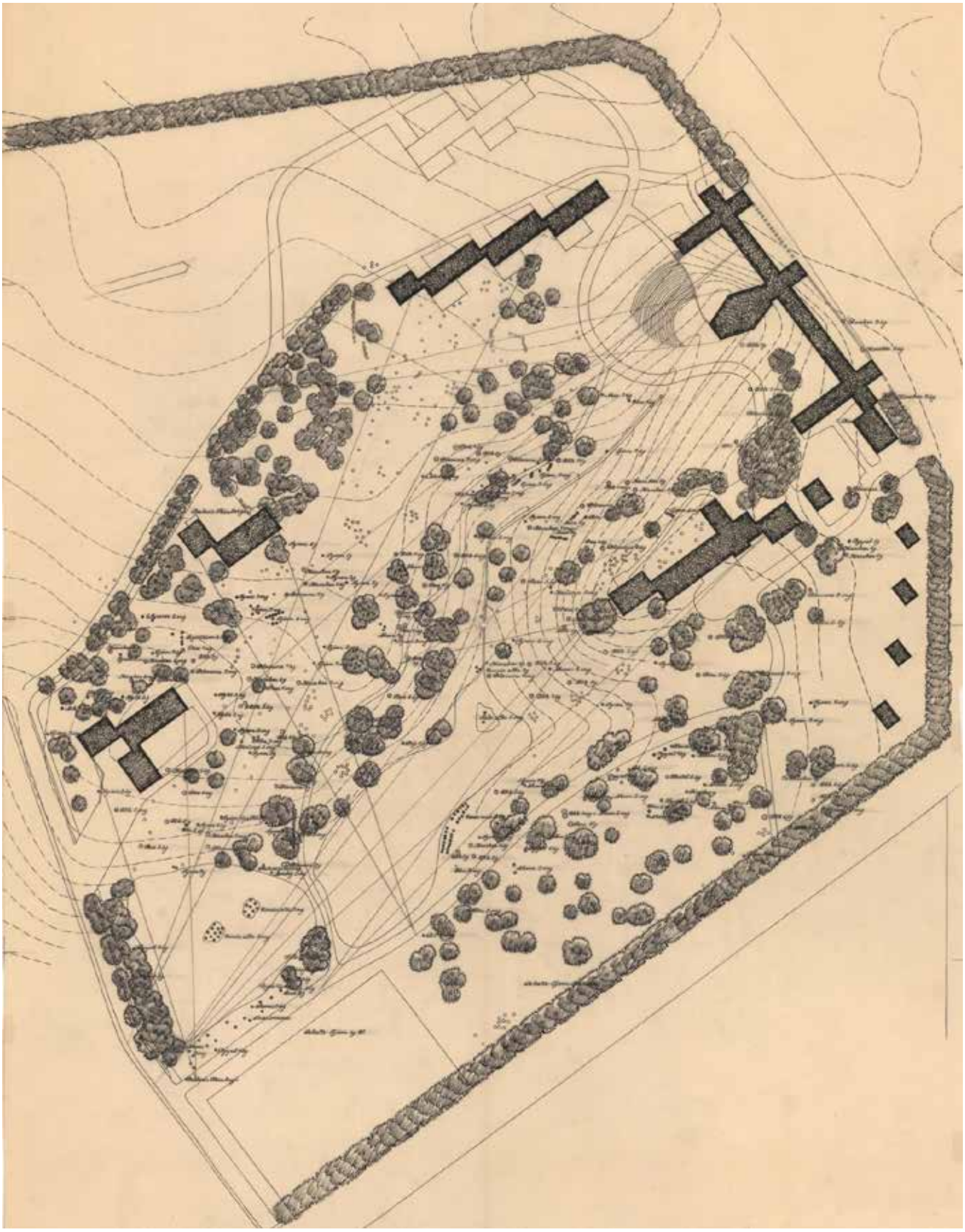

HISTORIE

1919 Undervisningsministeriet nedsætter et udvalg med henblik på oprettelsen af et universitet i Jylland.

1921 Aarhus Byråd stifter Universitetssamvirket i Aarhus.

1926 Arkitekt Martin Borch fremlægger et forslag til universitetet.

1927 Kunstakademiet udskriver en guldmedaljekonkurrence om løsning af denne opgave, og arkitekt Fritz Schlegel modtager medaljen.

1929 Aarhus Byråd skænker 11,25 ha til Universitetet.

1931 Gaven godkendes og 'Lov om anerkendelse af og tilskud til universitetsundervisning i Aarhus' vedtages i marts.

1931 På området doneret af Aarhus Kommune, der kun dækkede cirka en tredjedel af moræneklø ften, vedtog Aarhus byråd og Universitets-samvirket at udskrive to arkitektkonkurrencer i maj måned. Den ene konkurrence omfattede en bygningsmæssig disposition af arealet (Konkurrence A) og den anden tilsigtede udformningen af en institutbygning for Fysik, kemi og fysiologisk kemi (Konkurrence B). Frist for aflevering var den 4. september.

1931 Da konkurrencen blev udskrevet, henvendte Poul Stegmann sig til sin studiekammerat Kay Fisker, som fra 1929 havde været kompagnon med C.F. Møller. Således opstod kombinationen Kay Fisker, C.F. Møller og Povl Stegmann samt C. Th. Sørensen som havearkitekt og Niepoort og Wied som ingeniører. Dette hold vandt begge konkurrencer den 7. september

1933 Kemisk-Fysisk-Anatomisk Institut opføres som den første universitetsbygning. Materialegaver og en skrabet økonomi bevirkede, at de ellers planlagte flade tage måtte ændres til 33 graders gule tegltage.
Denne taggeometri har sammen med de knappe bygningskroppe i gule tegl lige siden har været en gennemgående karakteristik for universitetet.

1934 Fire professorboliger opføres. Endnu en professorbolig opføres senere i 1947. Boligerne opføres for at styrke relationen imellem universitetets lærere og elever.

1935 Det første af kollegierne opføres. Yderligere fem blev opført i tiden frem til 1947.

1937 Biokemisk-Fysiologisk Institut opføres.

1937 Planlægningen af hovedbygningen begynder.

1937 Povl Stegmanns samarbejde med Kay Fisker og C.F. Møller ophører.

1941 Naturhistorisk Museum opføres. Arkitekterne møder stor kritik fra borgerne over de første bygningers udseende.

Efter opførelsen af Kemisk-Fysisk-Anatomisk Institut samt Biokemisk-Fysiologisk Institut og Naturhistorisk Museum kunne C. Th. Sørensens tanker realiseres. Terrænet blev tilpasset til bygningerne, så de lå som vokset op ad jorden og kløftens form og bløde linjer blev fremhævet.
Første del af kastanje alléen blev plantet på hver side af Nørrebrogade, og egetræerne blev sat som agern, da de første spæde træer ikke trivedes.

"Vi fortryder ikke den udformning, som materialegaver og økonomi forårsagede. Det gav os muligheden for at arbejde med en stilfærdig murstensarkitektur, som lod sig gennemføre ved de efterfølgende 50 års byggerier."

C.F. Møller

Øverst: *Arkitekt Martin Borchs forslag til Aarhus Universitet, 1926*

Nederst: *Arkitekt Fritz Slegels forslag til Aarhus Universitet, 1927*

Modsatte side: *C. Th. Sørensens beplantningsplan for Aarhus Universitet.*

1936

1941

1950

1960

1965

1970

1978

1995

2022

1943 Kay Fiskers samarbejde med C. F. Møller ophører.

1944 Universitetet bombes af det britiske luftvåben. Kollegierne og Kemisk-Fysisk-Anatomisk Institut bliver alvorligt beskadiget.

1945 Hovedbygningen står færdig. Krigen medførte store materialevanskeligheder. Friluftsauditoriet kommer til samtidig med hovedbygningen.

1957-1977 Vennelystplanen godkendes bygning for bygning, og fire bygningsanlæg bliver opført.

1964 Aarhus byråd godkender en bebyggelsesplan for Universitetsparken og Vennelystparken. Staten overtager i 1960'erne rollen som bygherre, og stiller der krav om, at der bliver udarbejdet en langsigtet udbygningsplan for universitetet.

1967 En bygningsmæssig fredningslinje for hele den øvrige ubebyggede del af kløften vedtages, for at forhindre yderligere indgreb.

1968 En arbejdsgruppe under ledelse af boligministeriets kommitterede i byplansager, Edmund Hansen, fremlægger bebyggelsesplan for Universitetsparken.

1970 De fire professorboliger nedrives.

1976 Den såkaldte Edmund Hansen plan foreligger.

1980 Lokalplan nr. 122 for den vestlige del af Universitetsparken vedtages.

1988 C.F. Møllers testamente, *"Universitetsparken og Vennelystparken i Aarhus. Kortfattet gennemgang af bygninger og anlæg med beskrivelse, intentioner og retningslinier for bygningsmæssige udvidelser og ændringer."*

1993 Lokalplan nr. 122 afløses af lokalplan nr. 376, som er en bevarende lokalplan, der skal sikre den arkitektoniske helhed og de offentlige parkområder. En væsentlig ændring i denne ift Edmund Hansens plan, er at Fødselsstiftelsen udpeges som bevaringsværdig.

2001 Aarhus Universitet udarbejder sammen med Undervisningsministeriets Byggedirektorat og C. F. Møllers tegnestue en helhedsplan. Denne indeholder blandt andet en udbygningsplan for de efterfølgende ti år.

2018 Den sidst opførte bygning i anlægget, Skou-bygningen, kommer til.

Øvrige bygninger indenfor universitetets nuværende område:

1870 En kaserne anlægges i området. Til kasernen hører en stor eksercerplads, der optog hele den sydvestlige del af den nuv. universitetspark.

1910 Fødselsstiftelsen opføres, arkitekt Christian A. Sylow.

1960 Aarhus Savværk brænder, og området overtages af universitetet.

1981-82 Kasernens bygninger nedrives og arealet overtages af universitetet.

2000 Fødselsstiftelsens hovedbygning sættes i stand og overtages af universitetet, øvrige sekundære bygninger nedrives.

Bebyggelsens udvikling

Kortet viser universitetets organiske udvikling fra de første bygninger blev opført i 1933 til den seneste i 2018.

1899

1 KOLONIHAVER

2 EXERCERPLADS

3 KASERNE

1936

4 UNIVERSITET

5 KASERNE

6 SAVVÆRK

7 FØDSELSSTIFTELSEN

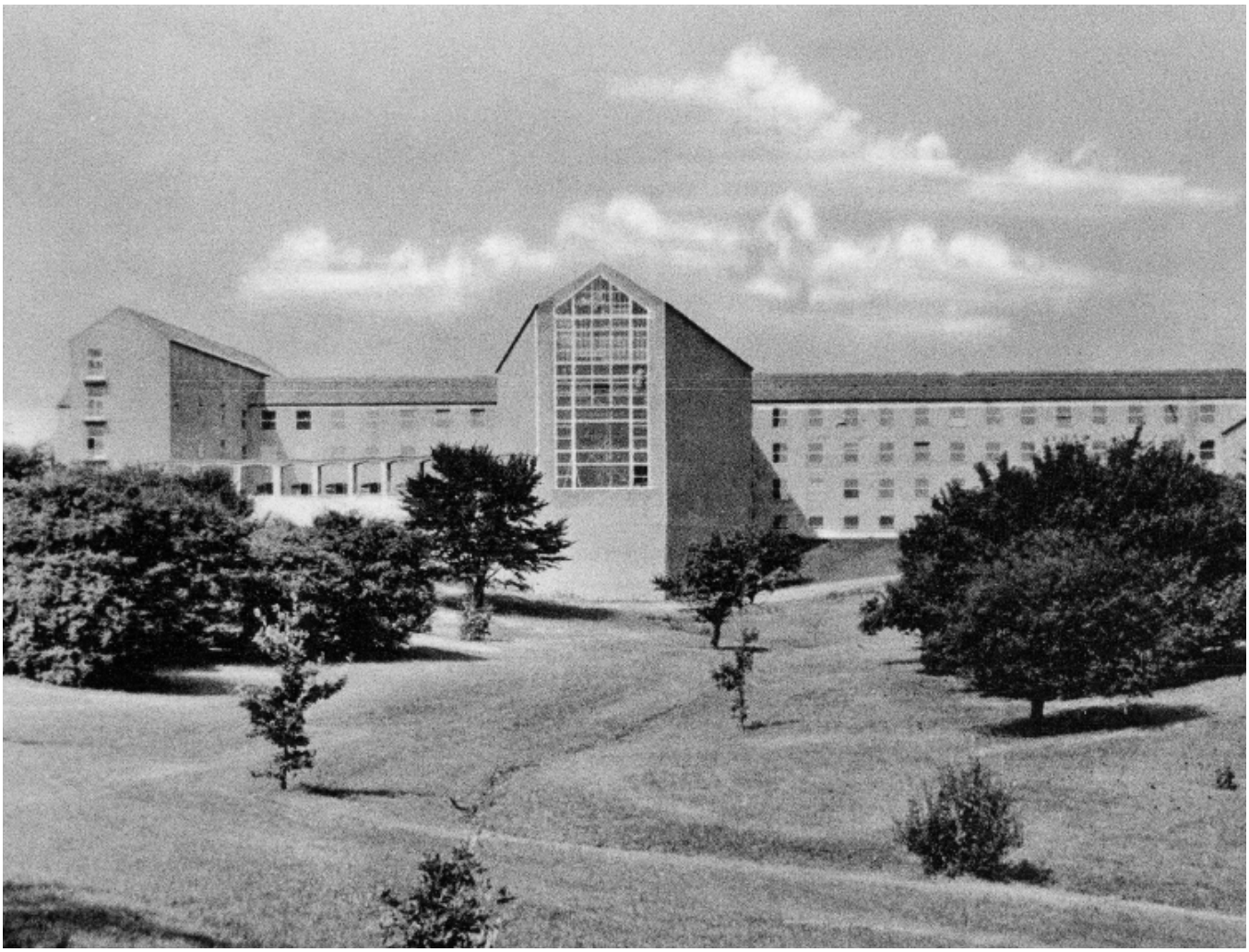

Hovedbygning med friluftsauditorie og solgård, 1950, kilde: Aarhus Stadsarkiv.

Modsatte side øverst:
Universitetsparken, omkring 1946, kilde: Aarhus Stadsarkiv.

Modsatte side nederst:
Hovedbygningen og Aulabygningen set mod nord, fra universitetsparken, 1952, kilde: Den Gamle By.

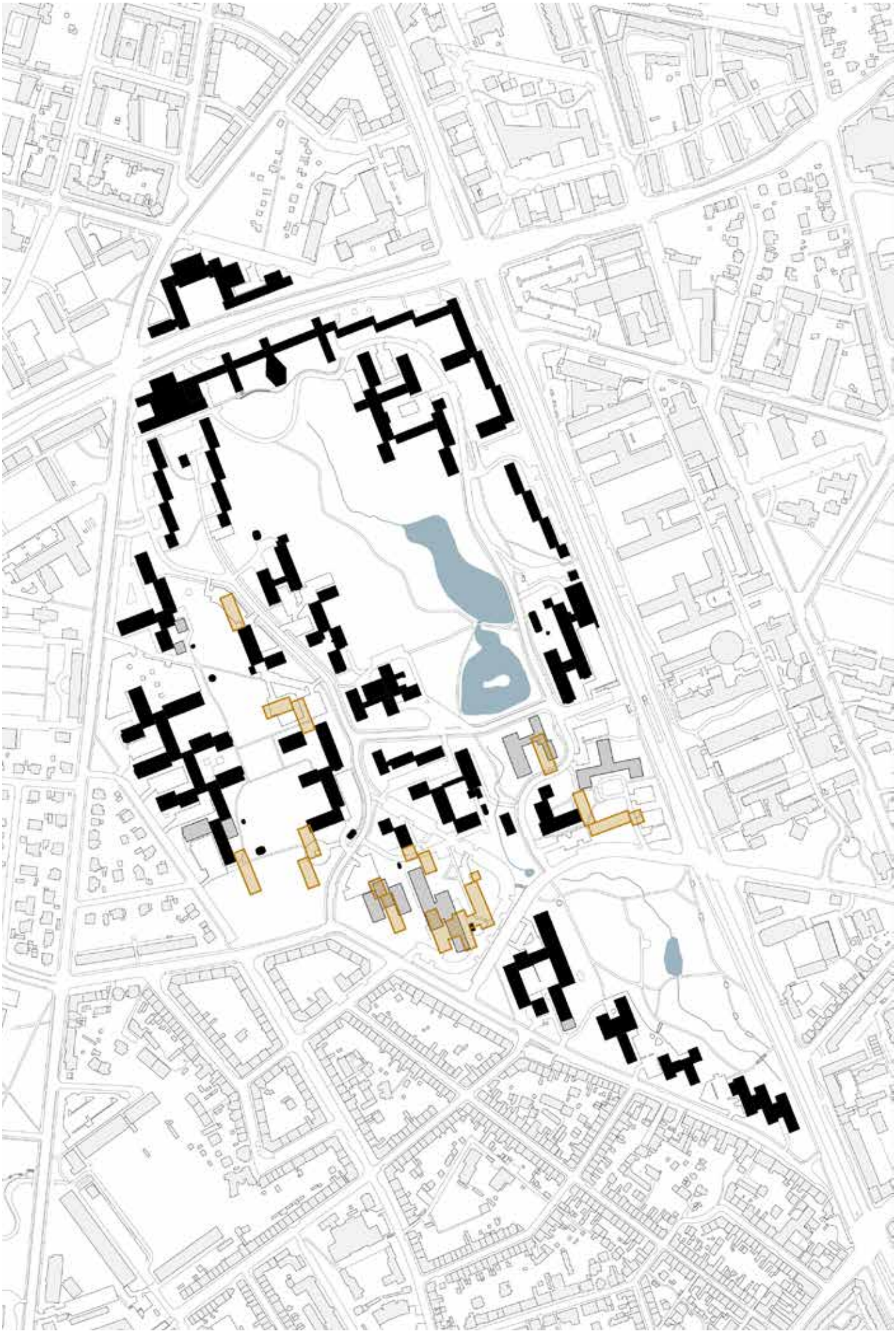

Edmund Hansen planen

BYGGET - EDMUND HANSEN PLANEN

BYGGET - AFVIGER FRA EDMUND HANSEN PLANEN

IKKE BYGGET - EDMUND HANSEN PLANEN

Staten overtog efter Anden Verdenskrig etableringen og driften af Aarhus Universitet, hvor dette førhen havde været varetaget af Universitetssamvirket. Stat og kommune stillede derfor i 1960'erne et krav om, at der blev udarbejdet en langsigtet udbygningsplan for universitetet.

Dette førte til, at der blev nedsat en arbejdsgruppe under ledelse af boligministeriets kommitterede i byplansager, Edmund Hansen, til at udarbejde denne.

Edmund Hansen var uddannet murer, bygningskonstruktør og arkitekt og arbejdede størstedelen af sit liv med byplanlægning.

Der blev i 1968 fremlagt en bebyggelsesplan for Universitetsparken, som konstaterede, at der ikke var nok plads på de tilstødende arealer, til at kunne opfylde behovet for udbygning. Der blev stillet et forslag om at flytte dele af universitetet en del længere væk, hvilket C.F. Møller modsatte sig. Dette medførte, at den høje bebyggelse i Universitetsparkens nordøstlige del blev opført for at imødekomme de manglende kvadratmeter/det øgede pladskrav. Herefter blev udflytningen opgivet.

I 1976 forelå den såkaldte Edmund Hansen-plan. Der blev foreslået nye vinkelrette tilføjelser, som holdt sig til den oprindelige bebyggelsesstruktur fra 1933, der også i store træk er gældende i dag.

I Edmund Hansen-planen blev det foreslået, at samtlige Fødselsstiftelsens bygninger skulle nedrives. I stedet skulle der tilføjes nye bygninger på arealet. I lokalplan nr. 376, der kom til i 1993, blev Fødselsanstaltens hovedbygning dog udpeget som bevaringsværdig.

Plan for bebyggelse 1976, Edmund Hansen

Kortet viser, hvordan den eksisterende bebyggelse ved universitetet følger og afviger fra Edmund Hansen planen fra 1976. De sorte felter viser den bebyggelse, der har fulgt planen. De grå felter viser den bebyggelse, der afviger fra planen, deriblandt de tre senest opførte bygninger på området. De gule felter viser planlagt bebyggelse, som ikke er bygget.

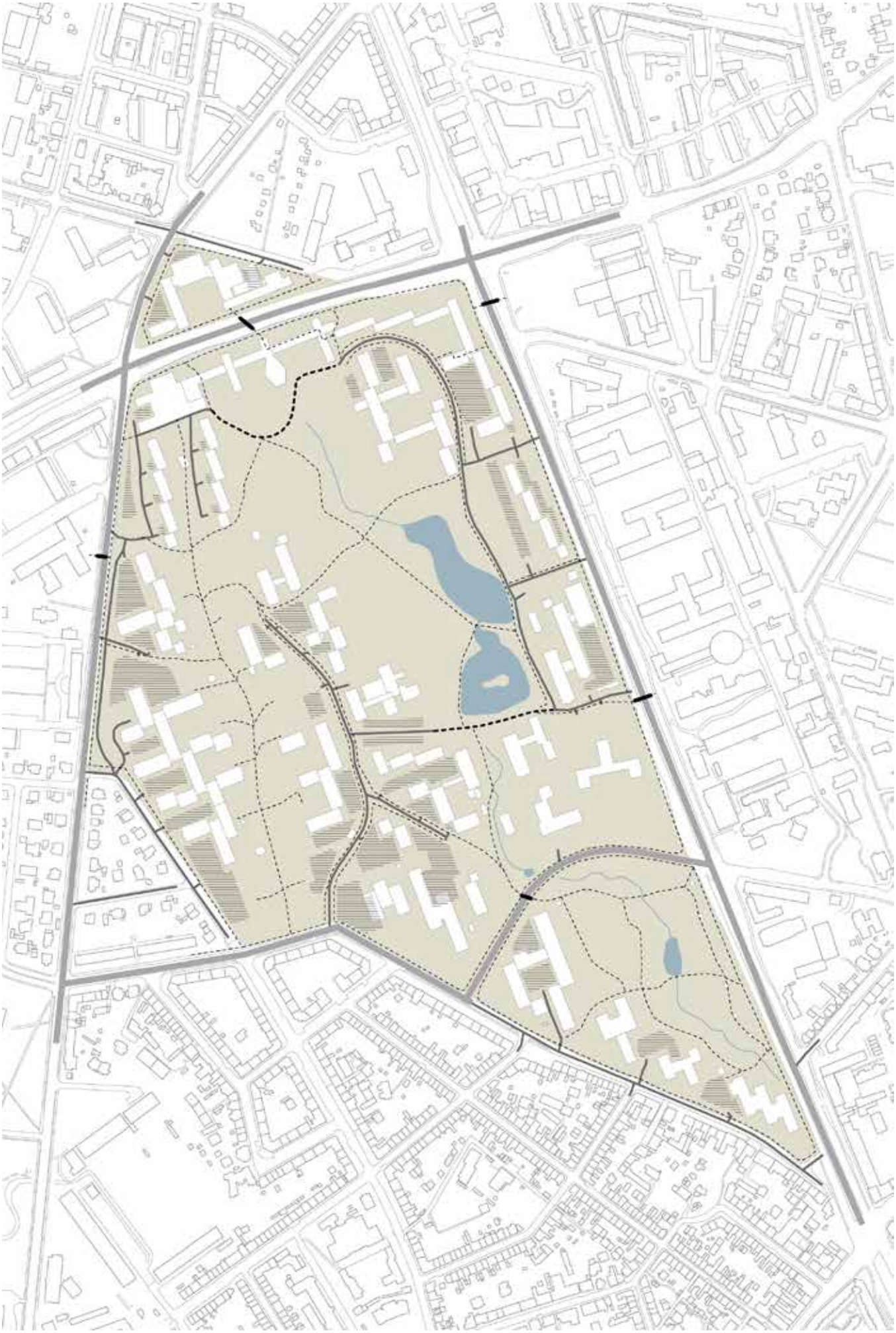

STI

SEKUNDÆR VEJ

PRIMÆR VEJ

RING 01

STITUNNEL

PARKERING

Plan for infrastruktur 1976, Edmund Hansen

Kortet viser den planlagte infrastruktur i Edmund Hansen planen. Planen foreslog, at de gennemgående veje på universitetets område blev afbrudt, så Universitetsparkens centrale del blev bilfri. Planen anviste ligeledes udlæg til parkering. Størstedelen af disse var bygningsnære parkeringspladser.

1
2
3
4
Nordre Ringgade
Nørrebrogade
Nørre Boulevard

1. OMRÅDE NORD FOR NORDRE RINGGADE
2. UNIVERSITETSPARKEN
3. VENNELYSTPARKEN
4. KOMMUNE HOSPITALET

Området

Kortet viser de eksisterende forhold ved Aarhus Universitet: Universitetsparken, Vennelystparken og området nord for Nordre Ringgade. Kommune Hospitalets tidligere bygninger øst for Nørrebrogade er overtaget af Aarhus Universitet, men indgår ikke nærværende undersøgelse.

1467
1481
1483
1485
1466
1482
1484
1465
1447
1463
1455
1457
1462
1453
1448
1442
1461
1451
1456
1452
1445
1443
1440
1441
1444
1423
1421
1422
1420
1430
1431
1328
1327
1326
1410
1325
1413
1411
1343
1350
1324
1323
1415
1412
1414
1351
1333
1322
1360
1342
1340
1330
1331
1321
1193
1341
1194
1192
1332
1313
1195
1191
1312
1196
1190
1185
1311
1197
1310
1182
1512
1181
1180
1163
1243
1244
1511
1513
1510
1516
1160
1245
1161
1242
1514
1515
1171
1162
1240
1170
1150
1241
1290
1172
1211
1213
1210
1525
1522
1140
1212
1523
1520
1532
1534
1137
1252
1251
1253
1266
1135
1221
1223
1521
1222
1231
1250
1265
1268
1530
1536
1134
1230
1262
1267
1533
1531
1535
1130
1232
1235
1261
1541
1131
1233
1260
1550
1122
1234
1264
1540
1120
1111
1100
1115
1110
1102
1101
1116
1610
1613
1611
1614
1630
1612
1632
1631
1633
1653
1650
1651
1652
1674
1675
1672
1673
1671
1670

Bygningsnumre

Kortet viser bygningsnumre på eksisterende forhold ved Aarhus Universitet og Naturhistorisk Museum.

- 1910'ERNE
- 1930'ERNE
- 1940'ERNE
- 1950'ERNE
- 1960'ERNE
- 1970'ERNE
- 1980'ERNE
- 1990'ERNE
- 2000'ERNE
- 2010'ERNE

Opførelsesår

Kortet viser, hvornår bygningerne ved Aarhus Universitet og Naturhistorisk Museum er blevet opført. Den ældste bygning på området er Fødselsstiftelsen fra 1910, som er overtaget af Aarhus Universitet, men som ikke oprindelig var en del af universitetet. Bygningernes opførelse over næsten 90 år kan aflæses i gradueringen af farverne, fra ældre til ny, startende med den mørkeste farve. Den senest opførte bygning er Skou bygningen, som blev opført i 2018.

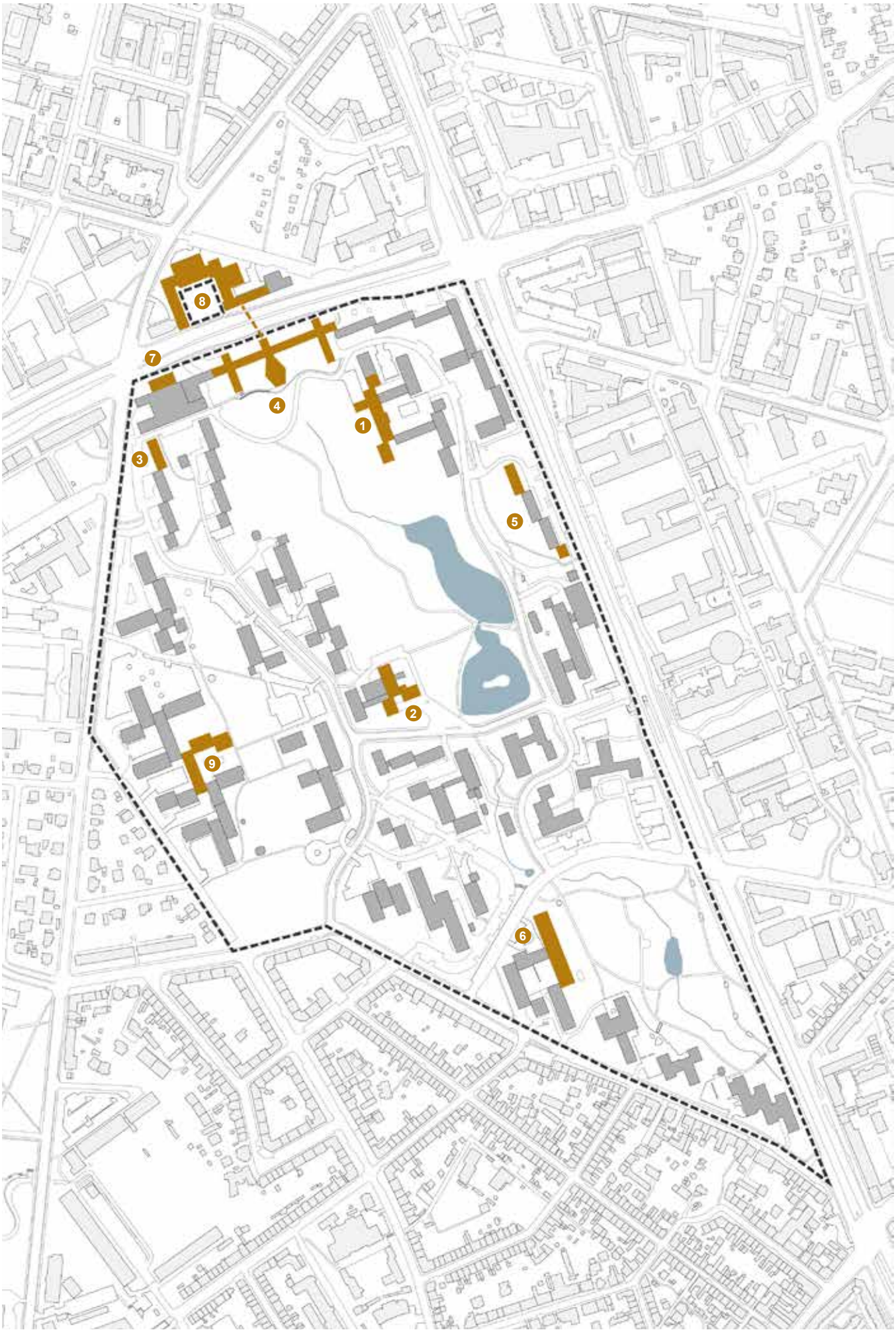
8
7
4
1
3
5
2
9
6

EKSISTERENDE BYGGERI

BYGNINGER DER FORESLÅS FREDET

LANDSKAB DER FORESLÅS FREDET

UNDERJORDISK FORBINDELSES-GANG

1 DEN FØRSTE INSTITUTBYGNING
1933

2 NATURHISTORISK MUSEUM
1941

3 KOLLEGIUM 4
1946

4 HOVEDBYGNINGEN
1946

5 KOLLEGIUM 7 OG EFORBOLIGEN
1950, 1949

6 TANDLÆGESKOLEN
1961

7 BOGTÅRNET
1963

8 ADMINISTRATIONSBYGNINGEN, STAKLADEN, STUDENTER-BYGNINGEN OG DE UNDER-JORDISKE FORBINDELSESGANGE
1964

9 INSTITUT FOR MATEMATIK
1967

Fredningsforslag

Kortet viser bygninger og landskab, der foreslås fredet. Den første af disse bygninger blev opført i 1933, den seneste i 1967.

REGISTRERING, ANALYSE OG VÆRDISÆTNING

MILJØMÆSSIGE VÆRDIER

Aarhus Universitets bebyggelse og sammenhængende parkstruktur er et grønt pejlemærke i Aarhus bys nordlige brokvarterer med stor rekreativ værdi.

Anlægget ved Aarhus Universitet tilpasser sig både bebyggelsesmæssigt og landskabeligt fint til det givne terræn. Universitetets bebyggelse ligger i et stærkt bevæget morænelandskab, som danner en karakterfuld kløft, der forløber gennem Universitetsparken og Vennelystparken.
I kløftens midte løber en bæk igennem begge parker. Bækken bliver til to opdæmmede søer i Universitetsparken, og en enkelt i Vennelystparken. Bækken har sit udspring ved foden af Aulabygningen i den nordlige ende af Universitetsparken. Vandløbet følger kløftens form, og understreger det dramatiske morænelandskabs betydning for parkernes udformning. De store, friholdte græssletter som findes omkring kløften, bidrager ligeledes til at sætte det i fokus. Terrænet falder jævnt fra området nord for Nordre Ringgade ned mod Vennelystparken.

På morænekløftens græsklædte skråninger står store, solitære egetræer, som er den gennemgående træsort i Universitetsparken. Den ensartede beplantning med egetræer har i samspil med morænekløftens minimalt bearbejdede terræn høj miljømæssig værdi for Universitetsparken.

Universitetsparken består af to forskellige parkrum: den kuperede morænekløft mod øst og den græsklædte slette mod vest. Terrænet på den højt beliggende slette er relativt fladt, landskabsrummet intimt og bygningsmæssigt klart defineret i kontrast til det kuperede parkrum i morænekløften, hvor samspillet mellem bygninger og landskabsrum er mere dynamisk levende og åbent. En lund af egetræer langs Ole Worms Allé og C. F. Møllers Allé formidler overgangen mellem de to karakter- og identitetsgivende parkrum.

Karakteristisk for Aarhus Universitets sammenhængende parkstruktur, er et åbent forløb med en omkringliggende bebyggelse. Morænekløftens form forstærkes af bygningernes placering, som alle ligger trukket tilbage på kanten af skråningerne. Bebyggelsen danner en klar og markant overgang fra de grønne områder til den omkringliggende by.
Mod Høegh-Guldbergs Gade er bebyggelsen forskudt, og nord-syd orienteret og danner mod gaden en åben struktur, som inviterer ind i parken. Måden, hvorpå bebyggelsen her åbner sig imod den omkringliggende by, har stor miljømæssig værdi.

I Vennelystparken brydes princippet for omkringliggende bebyggelse, og parken er i åben forbindelse med Nørrebrogade mod øst. Universitetsparken opleves derfor mere beskyttet mod de omgivende veje end Vennelystparken.

Universitetsparkens vejforløb følger landskabets koter, og slyngede stier præger den sammenhængende parkstruktur. På en gåtur igennem parken åbenbarer sig kig til universitetets væsentligste bygninger. Bebyggelsen er altid til stede i oplevelsen af parken, og er ofte fint indrammet af de store egetræer.
Bygningerne tilpasser sig fint de særlige landskabelige forhold, og indgår i en ligefrem og velkomponeret helhed. De er frit placeret i landskabet,

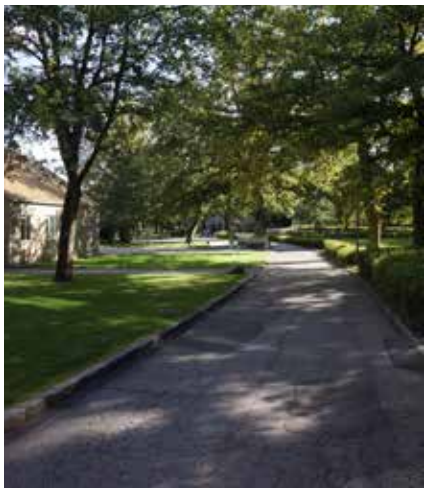

Aulabygningen set over den ene af Universitetsparkens opdæmmede søer.

vinkelret på hinanden med de højeste bygninger orienteret i nord-syd gående retning og de lavere bygninger øst-vest orienteret. Dette danner, sammen med bygningernes placeringer, velproportionerede rum imellem bygningerne, som opleves relaterbare til den menneskelige skala. Denne understreges også af de rumdannende mure og tekniske anlæg, som bryder den karakteristiske murstensarkitektur ned i en endnu mindre skala, som kroppen kan forholde sig til. Bygningerne ligger som om de hver især 'vokser' direkte op af terrænet, hvilket giver en naturlig og stærk sammenhæng mellem bygning og landskab. Mange af bygningerne er begrønnede med enten vedbend eller rådhusvin, hvilket formidler den nære sammenhæng i overgangen fra den 'hårde' blanke mur til det bløde landskab.

Hovedbygningen mod nord, er med sin placering langs Nordre Ringgade den eneste bygning, der ligger på tværs af moræneklø̂ften. Hovedbygningen har en monumental fremtræden set fra parken, hvor terrænfaldet understøtter dens formelle betydning og funktion. Vest for Aulabygningen, der i stor højde orienterer sig mod og indrammer udsigten gennem moræneklø̂ften, ligger Solgården, som hviler på en høj støttemur begrønnet med rådhusvin. Murens begrønning gør, at bygningsværk og park smelter sammen til en helhed, der danner baggrund i det smukt formede friluftsauditorie nedenfor, der med sit kvarte cirkelslag griber ud i parken, hvor dets præcise geometri understreger landskabets bløde former.

Universitetets bygninger er alle opført i et tæt beslægtet formsprog, som danner en markant helhed og således demonstrerer de konsekvente valg, der præger bebyggelsen. Mest overlegent i Universitetsparken, hvor bebyggelsen og de store, solitære egetræer samlet danner en stærk karakter på tværs af moræneklø̂ften.

Parken med egetræer på moræneklø̂ftens skråninger og bebyggelsen i gule tegl med sadeltage er indbyrdes afhængige og i særlig grad karaktergivende for Universitetsparken, hvilket gør den til en miljømæssig værdifuld helhed.

Lave mure danner rum og skaber sted ved indgangen til Bogtårnet.

KULTURHISTORISKE VÆRDIER

Aarhus Universitets sammenhængende parkstruktur og bebyggelse ligger placeret omkring en moræneklø ft fra istiden. Moræneklø ften formidles tydeligt i parkerne, hvor placeringen af bebyggelsen/bygningerne understreger dens form og forløb. En af de bærende kulturhistoriske værdier er hermed fortællingen om istidens prægning af landskabet, som er tydeligt karaktergivende for formgivningen og oplevelsen af anlægget. Moræneklø ftens kulturhistoriske værdi er sårbar med hensyn til indgreb fra nyt byggeri, og der blev derfor i 1967 vedtaget en bygningsmæssig fredningslinje for den ubebyggede del af klø ften.

Anlægget ved Aarhus Universitet udmærker sig ved den stærke forbindelse mellem bygning og landskab. Allerede i universitetets spæde år, før skitserings- og byggeprocessen gik i gang, var der et ønske om, at landskabet skulle spille en væsentlig rolle.
Udvalget, der var nedsat med henblik på oprettelsen af universitetet, formulerede følgende:

"Universitetsbebyggelsen bør i det hele være bedre end ved Københavns Universitet, samlet, men dog landskabeligt fri og smuk. Der bør sørges for Studenternes legemlige og personlige Vel, ikke blot ved Studentergaardene, men ogsaa ved Indretning af Studenterspisning, Sportpladser o.s.v."
(Møller, C.F., 1978, s. 11)

"Projektet udnytter Terrænet på en Maade, der tager Hensyn til dets landskabelige Formation, og uden Udgifter til Jordarbejder lader dets Skønhed komme til sin fulde Ret."

Dommerbetænkning, konkurrencen, 1931

Universitetet forholdt sig meget tidligt til nogle af de kerneværdier, der kom til senere med udviklingen af velfærdssamfundet. Den indbyrdes afhængighed mellem universitets grønne arealer og bebyggelsen fortæller om tidens demokratisering af muligheder, heriblandt uddannelse og folkesundhed. Velfærdssamfundet begyndte efter 1950 konkret at manifestere sig i bygninger, og i perioden 1950-80 blev der opført ikke mindre end 1,5 million bygninger over hele landet. I samme periode udviklede universitetet sig også drastisk, og mange nye bygninger kom til.

Aarhus Universitet er Danmarks første universitet uden for København, og landets ældste campusuniversitet. Anlæggets alder viser sig i parkerne ved universitetets successive udbygning og de store egetræer, hvoraf mange er mere end 80 år gamle.

Vennelystparken har en lang kulturhistorie som folkepark og er den ældste park i Aarhus, hvilket er af særlig værdi. Den sydlige del af parken blev påbegyndt i 1824, og var før den blev til park, et sumpet og vanskeligt tilgængeligt terræn. Parkens alder opleves i dag tydeligst i parkens romantiske beplantning af forskellige arter solitære træer, samt de hvide broer og snoede stier.

En af de bærende kulturhistoriske værdier ved det samlede anlæg er, at Aarhus Universitet er tænkt og planlagt som en samlet helhed – et samlet landskabsarkitektonisk værk, der er udviklet organisk over en periode på 80 år i takt med, at arealer har kunnet tillægges universitetsområdet.

C.Th. Sørensen, som står fadder til det store arkitektoniske greb, der forenede universitetets bebyggelse og landskab omkring moræneklø ften, er som en af ganske få danske havearkitekter, internationalt anerkendt, hvorfor hans værker har særlig kulturhistorisk betydning. Sørensen kombinerer

Universitetets første bygning set fra moræneklø ften.

i Universitetsparken tydeligt international inspiration fra tyske og amerikanske campusuniversiteter med nationale kendetegn, som egetræet og de smalle, sadeltagshængte bygninger.

Friluftsauditoriet, der er et af de karaktergivende landskabsarkitektoniske træk i Universitetsparken, blev et af C.Th. Sørensens kendetegn. Han formåede at arbejde med landskabsarkitektur som en del af den sociale virkelighed, hvilket afspejler sig i mange af hans værker, og her især i Universitetsparken. Mennesket er i fokus i det landskabsarkitektoniske værk, som er storslået og beskedent på samme tid.

Friluftsauditoriet i moræneklø ften nedenfor Solgården og Aulabygningen. Trappen langs støttemuren er en senere tilføjelse.

Nordre Ringgade
Nørrebrogade
Jens Christian Skaus Vej
Frederik Nielsens Vej
Trafikcirkel
Wilhelm Wiegers Alle
Nørre Boulevard
Kasernekolonnerne
Jagtgade
Kvæsthusgade
Langelinie
Grønnegade
Kvæsthusvej
Kvæsthusbro
Kvæsthusplads
Havnegade
Havnegade
Havnegade

ARKITEKTONISKE VÆRDIER
Afgrænsning og anvendelse

Aarhus Universitet som landskabsarkitektonisk værk kan beskrives som et kvarter i byens plan, en stor og åben parkbebyggelse, der afgrænses af Nørrebrogade, Nordre Ringgade, Frederik Nielsens Vej, Langelandsgade, Ny Munkegade og Høegh-Guld-bergs Gade. Den sammenhængende parkbebyggelse gennemskæres af Vennelyst Boulevard, mens Nordre Ringgade opleves som et trafikalt, bymæssigt strøg, en grænse, der svækker sammenhængen mellem universitetets bygninger og funktioner syd og nord for denne.

Bebyggelsen inden for den beskrevne afgrænsning anvendes af Aarhus Universitet, Det Kongelige Bibliotek, Naturhistorisk Museum og Forskningsfondens Ejendomsselskab A/S.

Funktioner og fakulteter

Kortet viser de funktioner og fakulteter universitetets bygninger huser idag.

- A ADM. OG STUD. CENTER FOR ARTS OG BSS
- B ADM. OG STUD. CENTER FOR SCIENCE AND TECHNOLOGY
- C ADM. OG STUD. CENTER FOR HEALTH

- 1 UNIVERSITETSLEDELSEN DEKANATER
- 2 JURA
- 3 MARKETING OG ORGANISATION
- 4 PSYKOLOGI
- 5 STATSKUNDSKAB
- 6 KEMI
- 7 BIOMEDICIN
- 8 FYSIK OG ASTRONOMI
- 9 FOLKESUNDHED
- 10 MATEMATIK
- 11 MOLEKYLÆRBIOLOGI
- 12 BIOSCIENCE
- 13 GENETIK
- 14 ODONTOLOGI
- 15 SKOLEN FOR KLINIKASSISTENTER, TANDPLEJERE OG KLINISKE TANDTEKNIKERE
- 16 GEOSCIENCE
- 17 KULTUR OG SAMFUND
- 18 ERHVERVSKOMMUNIKATION/ ÆSTETIK OG KOMMUNIKATION
- 19 AARHUS UNIVERSITETSHOSPITAL
- 20 KOLLEGIER
- 21 SØAUDITORIERNE

- I INFORMATIONSCENTRET
- II STATSBIBLIOTEKET
- III NATURHISTORISK MUSEUM
- IV STENO MUSEET
- V DALE T. MORTENSEN INTERNATIONALT CENTER

Strukturer og rum

1 ETAGE
2 ETAGER
3 ETAGER
4 ETAGER
5 ETAGER
6 ETAGER
> 6 ETAGER

Mod Nørrebrogade og Nordre Ringgade udgøres universitetets bebyggelse af en bymæssig randbebyggelse i 5 og 6 etager, der skærmer Universitetsparken (i moræneklø ften) mod de trafikale hovedårer. Bygningerne skærmes mod vejene af mure og træer, der danner en grænse, en blød rumlig overgang til vejenes støjende trafikale rum.

Langs Langelandsgade, Ny Munkegade og Høegh-Guldbergs Gade er bebyggelsesstrukturen i 4 etager, fliget og åben, så parkens afgrænsning her dannes af hække og stensætninger langs gaderne. Det kan med fordel overvejes at fjerne hækkene og etablere en lavere afgrænsning mod gaderne, hvorved der vil blive tilført oplevelser og gaderne herved bliver mere attraktive at færdes på.

Universitetets bebyggelsesstruktur udgøres i sin helhed af en nord-syd gående bebyggelse af længebygninger i 4-6 etager og en hermed sammenbygget struktur af lavere øst-vest gående længebygninger. Undtagelserne er Aulabygningen mod parken og Bogtårnet langs Nordre Ringgade, der med deres store højde optræder som pejlemærker i både byen og Universitetsparken.

Den enkle, sammensatte bebyggelsesstruktur skaber en række mindre rum, 'lommer' og belagte gårdrum i Universitetsparken samt ankomst- og parkeringspladser mod Ny Munkegade, der bidrager til at skalere og opdele bebyggelsen, så den overalt opleves tæt forbundet med parkens store, sammenhængende grønne rum, der udgøres af moræneklø ften mod øst, sletten/grønningen mod vest, lunden af egetræer langs Ole Worms Allé og C.F. Møllers Allé samt Vennelystparken mod syd.

Nord-syd gående sigtelinjer gennem moræneklø ften og sletten sikrer den store sammenhæng i Universitetsparken, der i nogen grad er rumligt udfordret af bebyggelse omkring moræneklø ften, hvorved den landskabelige sammenhæng mellem Universitetsparken og Vennelystparken på hver sin side af Vennelyst Boulevard svækkes. I en fremtidig planlægning kan med fordel indtænkes flere forbundne sigtelinjer for at styrke oplevelsen af forløb og sammenhæng i parken.

I Vennelystparken udgøres bebyggelsen af en højt beliggende, nord-syd gående struktur af længebygninger langs Høegh-Guldbergs Gade, der lader Vennelystparken ligge som en åben park langs Nørrebrogade.

Sammenbygninger mellem universitets bygninger.

Bygningshøjder

Kortet viser de eksisterende bygningers højder.
Bygningernes højder kan aflæses i gradueringen af farverne, fra lav til høj, hvor de lyseste er de laveste. Universitetets høje bygninger er orienteret nod-syd, mens de lavere er orienteret øst-vest.

Anlæg og mure

ANLÆG

MURE

Tekniske installationer og udluftning for anlæg under terræn er opført som geometrisk enkle artefakter i gule tegl, der indgår og opleves som landart i parken.

Den nære og enkelt artikulerede sammenhæng mellem universitetets bygninger og terrænet, de indgår i, understøttes af lave mure i gule tegl, der formidler terrænspring, forløb og afskærmning af bygningsnære arealer og parkeringsarealer. Teglstensmurene indgår som væsentlige rumdannende elementer i landskabet.

Det bør undgås at udsmykke tekniske anlæg og udluftninger som det er sket ved de underjordiske laboratorier til Institut for Fysik og Astronomi. Det blåglaserede mønstermurværk i de cylindriske udluftninger af gule tegl forstyrrer den ro, hvormed disse anlæg som abstrakte artefakter iøvrigt beriger parken.

Anlæg og mure i parkerne

Kortet viser de tekniske anlæg og teglmure, der er vigtige elementer i parken og som alle er etableret bygningsnært.

Øverst: *Halvmur ved Langelandsgade.*

Nederst: *Anlæg ved sletten.*

Anlæg nær Aulabygningen

Udluftninger med blåglaseret mønstermurværk ved 'atomkælderen'

Udluftningsanlæg ved sletten

Toiletter nær Vennelystparken

Udluftningsanlæg i Vennelystparken

Indkast til affaldsbeholdere ved Høegh-Guldbergsgade

Halvmure ved Bartholins Allé

Halvmur skærmer kildens udspring nedenfor Aulabygningen

Halvmur ved Bogtårnet

Halvmur syd for Nordre Ringgade

Halvmur ved Vennelystparken

Støttemur mod sletten

Landskab og beplantning

MORÆNEKLØFTEN

SLETTEN

LUNDEN

VENNELYSTPARKEN

Universitetsparken kan overordnet opdeles i fire forskellige delområder (se diagram på s. 62): moræneklø̂ften, sletten, lunden og Vennelystparken. Moræneklø̂ften i Universitetsparkens østlige del er karaktergivende for hele parken med de åbne græsklædte skråninger, den slyngede sti og store, fritstående egetræer, på hver side af bækken, der løber i moræneklø̂ftens bund fra kilden ved Friluftsauditoriet til den opdæmmede sø mod syd og videre til søen i Vennelystparken.

Egetræerne, som karakteriserer hele parken, danner indbyrdes rum, de lader bygninger træde frem, eller stå i baggrunden og binder hele parken sammen til et levende, landskabsarkitektonisk hele af bygget og grøn, groet arkitektur, hvor de store egetræer vidner om den lange tidsperiode, som Universitetsparken er udviklet over.

Friluftsauditoriet neden for Aulabygningen og Solgårdens høje støttemur accentuerer med sine 22 kvartcirkulære trin moræneklø̂ftens vestlige skråning, og mødet med bygningerne er et landskabsarkitektonisk højdepunkt i Universitetsparken og i samspillet med universitetets bygninger. Friluftsauditoriet er et eksempel på den omhu, og de minimale indgreb, hvormed moræneklø̂ftens terræn er bearbejdet.
Friluftsauditoriet er for parken, hvad aulaen er for universitetet – et centralt samlingspunkt.
Friluftsauditoriet har stor arkitektonisk værdi i det samlede anlæg.
Trappen, der er kommet til langs indersiden af cirkelslaget, tættest på støttemuren, er fremmed for det landskabelige hovedgreb i parken og svækker friluftsauditoriets stærke anslag ved at skære dets naturlige møde med støttemuren over.

Sletten i Universitetsparkens højt beliggende vestlige del består af et græsklædt forløb, der falder svagt mod sydvest og er beplantet med egetræer langs kanten, hvor stierne følger bygningerne og efterlader plænen som én sammenhængende grøn flade. Bevægelsen på ydersiden af det grønne areal indbyder i særlig grad til, at plænerne anvendes rekreativt samtidig med at sletten opnår et arkitektonisk stort, roligt udtryk, der forbinder sig til moræneklø̂ften. En trådt sti i græsset gennem slettens midte kunne blive et stort sanseligt aktiv.

Lunden af egetræer langs Ole Worms Allé og C.F. Møllers Allé styrker sammenhængen mellem moræneklø̂ften og sletten. Lundens uafsluttede form og varierede beplantningsmønster flytter fokus fra vejen som et lineært, stramt rum til et mere levende og landskabeligt bindeled i parken.

Langs Nørrebrogade blev der oprindelig plantet hestekastanjer som et støjværn for universitets bygninger. Disse blev fældet i forbindelse med anlæggelsen af Letbanen. Der er efterfølgende genplantet hestekastanjer på strækninger langs fortovet. Det bør i den fremtidige udvikling tilstræbes at etablere større beplantningsmæssig tæthed, så det oprindelige, sammenhængende linieforløb af hestekastanjer langs Nørrebrogade genopstår.

Universitetsparkens delområder

Kortet viser de fire overordnede delområder, Universitetsparken kan opdeles i: Moræneklø̂ften, sletten, lunden og Vennelystparken.

"Egetræerne står for så meget i Aarhus Universitet. De skiller bygningerne fra hinanden, og de binder anlægget sammen til en helhed. De dæmper vinden – og de danner smukke billeder. I deres udvikling fra agern til fuldkronet træ tegner de tiden – og så bærer de evigheden mellem grenene."

Sven Ingvar Andersson/Steen Høyer, 1993

Øverst: *Den slyngede sti gennem moræneklø̂ften.*

Nederst: *Sletten.*

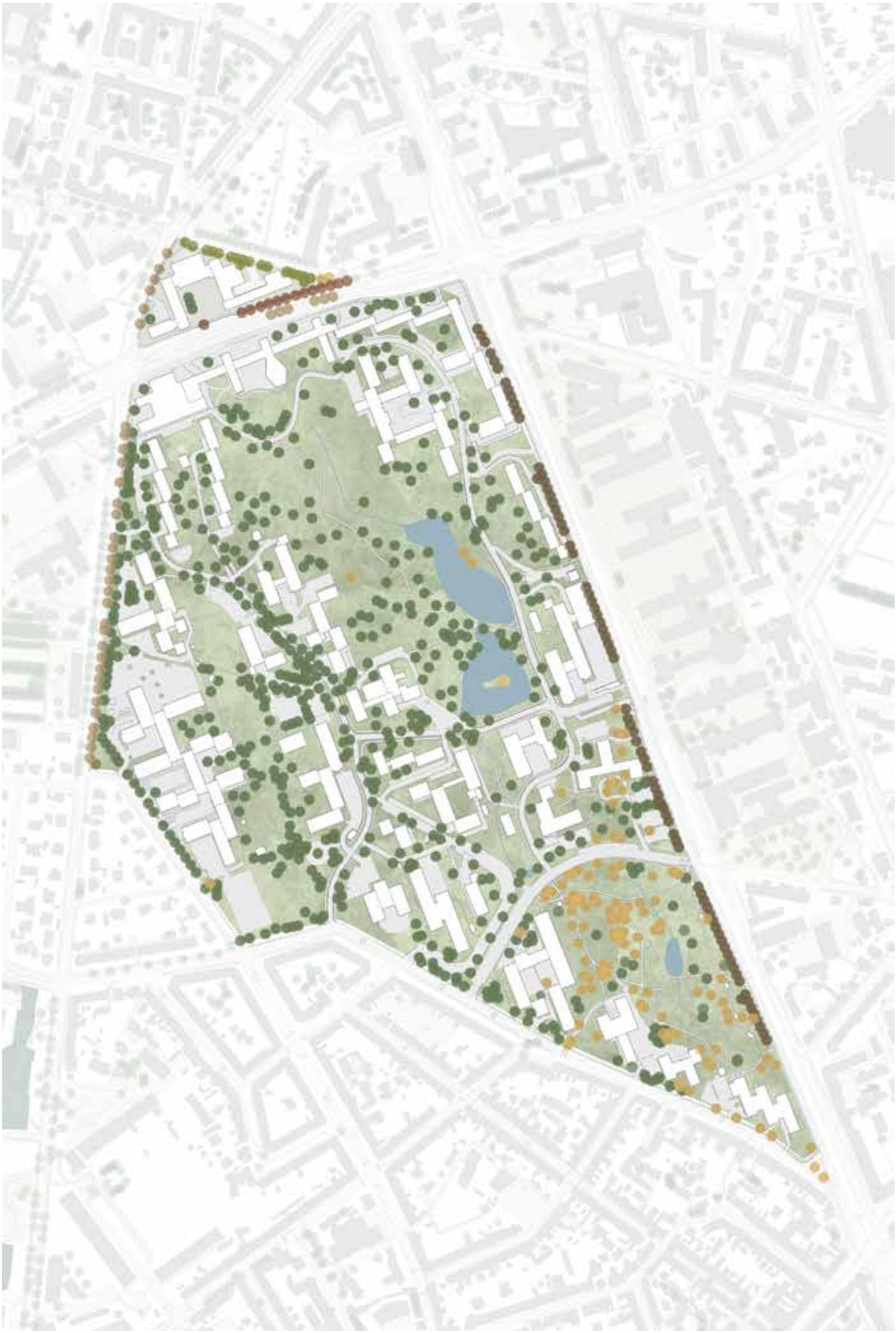

De bærende arkitektoniske værdier ved Universitetsparken knytter sig først og fremmest til den virtuost orkestrerede sammenhæng mellem bygninger og landskab, den minimalt bearbejdede moræneklø̂ft, de åbne græsklædte skråninger med spredte egetræer, vandløbet og de opdæmmede søer samt sletten, det åbne, græsklædte landskabsrum mod vest.

Universitetsparkens morænelandskab med det åbne vandløb i bunden af kløften forsætter i Vennelystparken, der har en anden karakter end Universitetsparken ved kun at have bebyggelse langs Høegh-Guldbergs Gade og åbne sig mod Nørrebrogade.

Vennelystparken er byens ældste park og bærer med de snoede stier, hvide broer og eksotiske træer stadig tydelige spor af havekunstens orientering mod romantiske motiver i 1820'erne.

De bærende arkitektoniske værdier for Vennelystparken knytter sig til morænelandskabet med det åbne vandløb i bunden af kløften, bebyggelsens placering og parkens åbne og ubebyggede landskab med solitære, gamle træer.
Fremtidig udvikling i Vennelystparken bør sikre en bedre fysisk og visuel sammenhæng med Universitetsparken ved beskæring af beplantning og friholdelse af nord-syd gående sigtelinier.

Oplevelsen af vandløbet i moræneklø̂ften er klar og tydelig fra kilden ved Friluftsauditoriet og gennem frem til de opdæmmede søer nord for Søauditorierne, hvor en vildtvoksende beplantning dominerer langs vandløbet frem til Vennelyst Boulevard. Vandløbet bliver på denne måde sværere at følge og bør i fremtiden holdes fri for beplantning for at styrke oplevelsen af moræneklø̂ften og den landskabelige sammenhæng mellem Universitetsparken og Vennelystparken.

Begrønningen af parkernes bygninger/bebyggelse med vedbend og rådhusvin, skaber sammen med den minimale landskabelige bearbejdning af terrænet en symbiotisk helhed af gult og grønt. De gule teglstensfacader opleves blødere, når de er begroet med vedbend eller rådhusvin. Anlæggets nyere bygninger fremstår mere 'bare', da de ikke har samme grønne facader endnu.

Klimatilpasning og biodiversitetsfremmende tiltag i Vennelystparken bør udvikles på en måde så sammenhængen med Universitetsparken forbliver tæt og rumlig opfattelig. Den tætte beplantning på nordskrænten mod Vennelyst Boulevard er i den forbindelse en udfordring, der sammen med bækkens fortsatte synlighed bør adresseres i forbindelse med den videre udvikling.

Træer

Kortet viser træplantninger i Universitetsparken, Vennelystparken og langs tilstødende veje. Universitetsparken er beplantet med egetræer, mens Vennelystparken har en større artsrigdom, der svarer til de mere romantiske idealer i 1820'er. Langs vejene er der beplantninger med hestekastanje og platan.

- EG
- HESTEKASTANJE
- ANDRE
- PLATAN
- LIND
- POPPEL

"Planternes langsomme udvikling er en væsentlig del af havekunstens vilkår. I Aarhus Universitet forstod C. Th. Sørensen at gøre den til et symbol for udholdenhed, stoisk ro og klassisk kultur."

Sven Ingvar Andersson/Steen Høyer, 1993

Øverst: *Vennelystparkens artsrige træplantninger.*

Nederst: *Kastanjetræer langs Nørrebrogade plantet efter etablering af Letbanen.*

Øverst: *Sollyset filtreres fint igennem egelundens trækroner.*

Nederst: *Vennelystparken.*

Bebyggelse, infrastruktur og grønne områder

Kortet viser forholdet mellem bebyggelse inklusiv infrastruktur og Universitetsparkens grønne områder. Parkering og infrastruktur er den største trussel mod Universitetsparken.

C.Th. Sørensen, 1947

C.F. Møller, 1978

Fredningsforslag, 2019

Sigtelinjer, 2022

FRIHOLDES FOR BEPLANTNING

SIGTELINJER

”Det er imidlertid mit håb, når de tilstødende arealer er blevet bebyggede og beplantede, og andre 50 år er hengået, at det samlede universitetsanlæg vil fremtræde som en stor høj egeskov, i hvis lysninger de enkelte bygninger er beliggende i passende størrelsesorden.”

C. F. Møller, AU Jubilæumsbog, 1983

Øverst: *Sigtelinje fra Bartholins Allé til Aulabygningen.*

Nederst: *Sigtelinje fra dæmningen mellem søerne i moræneklø̂ften til Bogtårnet.*

Sigtelinjer

C.Th. Sørensens sigtelinjer indgår i beplantningsplanen for universitetet fra 1947. Der er indtegnet områder der friholdes for beplantning, så det er muligt at se bebyggelsen fra forskellige steder i Universitetsparken. C.F. Møllers forslag til sigtelinjer fra 1978 er færre og mere enkle. Fredningsforslagets friholdte sigtelinjer fra 2019. Det sidste kort viser sigtelinier, der er friholdt og kan opleves i 2022. Oplevelige og sammenhængende sigtelinier, der følger landskabets bevægelser er vigtigere end lange linier.

Vedbend på mur

Vedbend på mur

Vedbend og rådhusvin ved Aulabygningen

Vedbend og rådhusvin ved Aulabygningen

Vedbend på mur

Vedbend og rådhusvin ved tunnel mod Nordre Ringgade

Egetræer i morænekløften

Søen i morænekløften

Berberis langs vej i Universitetsparken

Vandløbet i morænekløften

Vandløbet i Vennelystparken

Beplantning i Vennelystparken

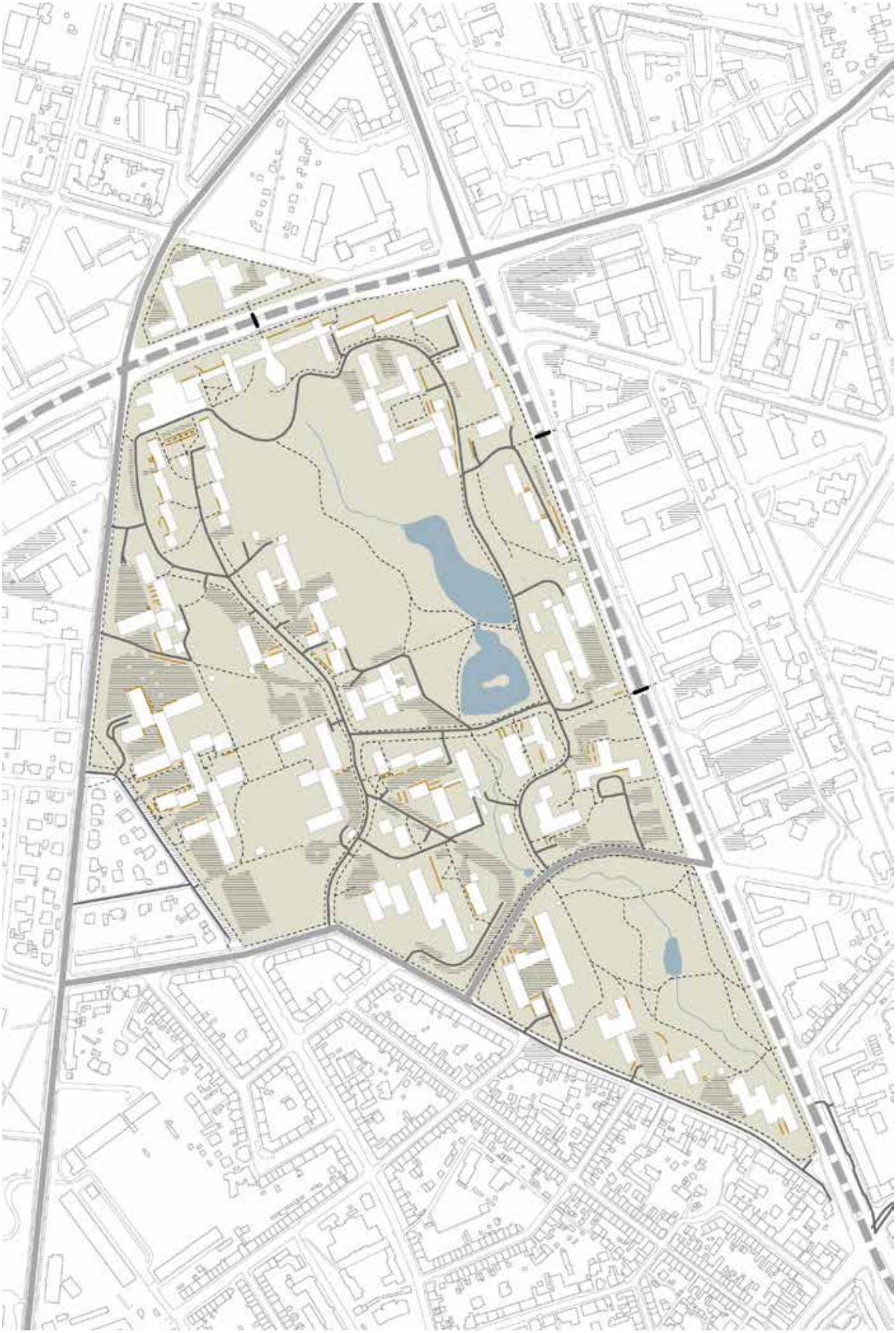

Infrastruktur og parkering

STI
SEKUNDÆR VEJ
PRIMÆR VEJ
RING 01
STITUNNEL
PARKERING
CYKELPARKERING

Universitetets infrastruktur er udviklet successivt i forlængelse af at nye arealer blev tillagt universitetets matrikel, og vejforløbene i Universitetsparkens vestlige og sydlige del følger i dag tidligere matrikelgrænser/stier. De nu sammenhængende veje i parken betyder, at der er opstået en 'ringvej' omkring moræneklø ften, hvilket har skåret sammenhængen med sletten over. En svækkelse af den landskabelige sammenhæng, der udfordres yderligere af parkering langs vejen.

Der er indkørsel til 'ringvejen' i Universitetsparken og velintegrerede, bygningsnære parkeringspladser fra Vennelyst Boulevard, Høegh-Guldbergs Gade og Langelandsgade. I takt med udbygningen af universitetet og et voksende antal biler, er der etableret parkering langs vejene, hvilket svækker oplevelsen af vejen som 'en sti for biler' i parken.
Bygningsnære parkeringspladser, der optager arealer i moræneklø ften er svækker landskabet.

Fra Høegh-Guldbergs Gade, Ny Munkegade og Langelandsgade er der direkte indkørsel til mindre, velintegrerede bygningsnære parkeringspladser. Planlægning af en struktur for opstilling af el-ladestandere bør prioritere disse i de velintegrerede, bygningsnære parkeringspladser.
Vennelyst Boulevard er bred og fungerer i praksis som en dobbeltsidet parkeringsplads med gennemkørsel, hvilket svækker sammenhængen mellem Universitetsparken og Vennelystparken.

Parkeringspladser, der har medført ændrede terrænforhold som de asfalterede parkeringspladser ved Naturhistorisk Museum og det store parkeringsareal i Universitetsparken ved Vennelyst Boulevard, bør i højere grad tilpasses parken samt gives en formgivning og en materialeholdning i overensstemmelse med den klarhed, der karakteriserer den resterende del af parken. Dette dominerende parkringsareal svækker sammenhængen med Vennelystparken på tværs af vennelyst Boulevard.
For at styrke forbindelsen imellem Universitetsparken og Vennelystparken, bør der etableres en grøn stiforbindelse mellem de to parker, der følger vandløbet i, så man ikke skal bevæge sig igennem parkeringsarealer.

Fra Universitetsparken er der to tunneladgange for fodgængere til Nordre Ringgade og en for fodgængere og cyklister under Nørrebrogade til universitetets øvrige bygninger i det tidligere Kommunehospitals bygninger.
Fra Hovedbygningen er der indvendig tunnelforbindelse under Nordre Ringgade.

I fremtiden bør den grønne omstilling tænkes ind i Universitetsparken ved en reduktion i parkeringskapaciteten, blandt andet ved at tænke i dobbeltudnyttelse mellem Universitetet og Naturhistorisk Museum, så museets besøgende i weekender på helligdage og i ferier, hvor besøgstallet formodes at være størst, kan benytte universitetets parkeringspladser i nærheden.
Fremtidig udvikling bør tage udgangspunkt i at støtte de gående og de cyklende samt kollektiv transport. Universitetsparken og Vennelystparken er to grønne åndehuller i et ellers tungt trafikeret byområde.

Infrastruktur og parkering

Kortet viser eksisterende forhold for infrastruktur og parkering. Parkerne ligger som grønne åndehuller i et let trafikeret område.

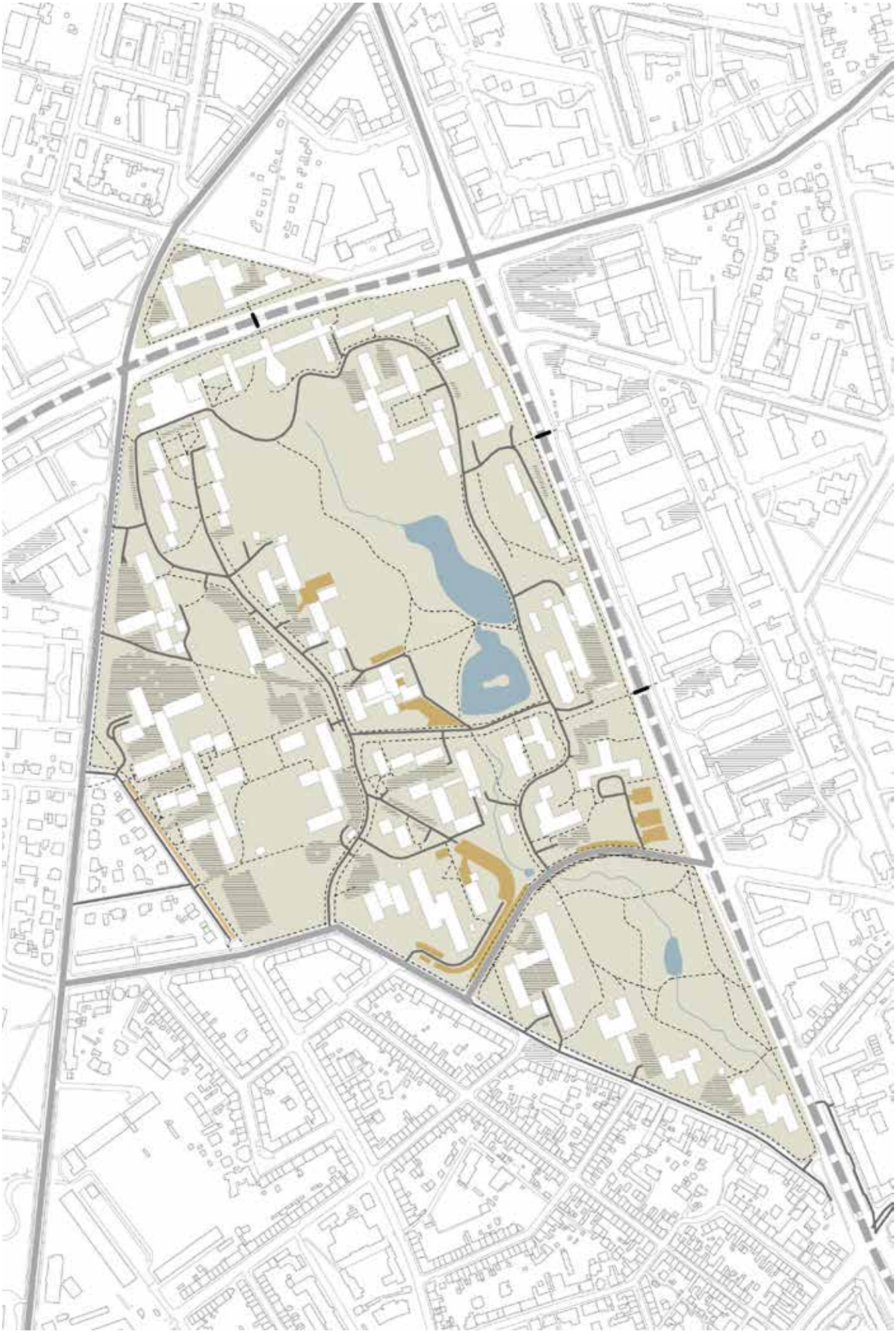

Parkering der påvirker helhedsindtrykket af Universitetsparken

Kortet viser de steder i Universitetsparken, hvor parkeringspladser påvirker helhedindtrykket af parken. De tre nordligste parkeringspladser strækker sig ind i moræneklø ften, hvorfra de er synlige, hvilket ændrer parkkarakteren. Parkeringspladsen i Universitetsparken mod syd og parkering ved Vennelyst Boulevard bidrager til at svække sammenhængen imellem Universitetsparken og Vennelystparken.

BUS STOPPESTED

BUSRUTE

LETBANE MED STOP

Offentlig transport

Kortet viser offentlig transport, der betjener universitetet. Aarhus Universitet er velforsynet med offentlig transport i form af busser og Letbanen.

Vinkelret parkering langs Vennelyst Boulevard

Parkering set fra Universitetsparken

Stor parkeringsplads ved Langelandsgade

Parkering langs Vennelyst Boulevard

Parkering imellem Søauditorierne og Skou bygningen

Parkering imellem Søauditorierne og Skou bygningen

Parkering under trækroner ved C. F. Møllers Allé

Parkering nord for Nordre Ringgade

Underjordisk parkering langs Bartholins Allé

Bygningsnær parkering ved Ny Munkegade

Bygningsnær parkering ved Høegh-Guldbergsgade

Bygningsnær parkering nord for Nordre Ringgade

Belægning

GULE TEGLKLINKER

ASFALT

GRÆS

Stierne i parken er asfalterede og på enkelte strækninger afgrænset med brosten mod græsset. Det mest enkle og naturlige udtryk opleves, hvor asfalt og græs mødes direkte. Et direkte møde mellem to materialer på samme måde som bygningerne i gule tegl møder parkens græs direkte.

Bygningsnære gangarealer, gårdrum og egentlige fortove langs veje i parken er belagt med gule teglklinker.
Veje i parken er asfalterede og afgrænset af kantsten af granit.

Ved Søauditorierne er vejarealet på Bartholins Allé ligeledes belagt med gule teglklinker, hvorved oplevelsen af enkelhed i helheden og tydelighed i materialernes brug udfordres. Dette gælder også ved Skou-bygningen, hvor pladsdannelsen med felter af mørke teglklinker adskiller sig markant i både farve og størrelse fra andre ankomstområder i parken, der alle er mindre i størrelse og belagt med de samme gule teglklinker. Felterne af mørke teglklinker påkalder sig unødig opmærksomhed og svækker oplevelsen af den arkitektonisk enkle helhed som landskab og bebyggelse historisk udgør - samspillet mellem landskabets farvemæssige årstidsvariation og bebyggelse og bygningsnær belægning i én farve og ét materaile, i gule tegl.

Langs Nordre Ringgade er fortovene brede og belagt med gule teglklinker, hvilket bidrager til at formidle universitetets udstrækning og understreger de nære relationer mellem bygninger og terræn også uden for parken. Universitetets udstrækning og rumlige relationer til Høegh-Guldbergs Gade, Kaserneboulevarden, Ny Munkegade og Langelandsgade vil kunne styrkes med fortove belagt med gule teglklinker, i stedet for de nuværende Københavnerfortove. Langs Ny Munkegade er der ikke fortov, men en grussti mellem to hække, der efterlader hele strækningen og parkens forhold til vejen rumligt uforløst.

Øverst: *Belægning med gule teglklinker.*

Nederst: *Grussti mellem to hække.*

Belægning

Kortet viser områdets overordnede belægninger. Den karakteristiske belæging med gule teglklinker præger i særlig grad anlæggets nordlige del langs Nordre Ringgade, i gårdrum og ved den nordligste del af Bartholins Allé. I de grønne områder er stier udført med asfalt.

Mange slags belægninger langs Høegh-Guldbergsgade

Græsarmering af beton ved sletten

Belægning ved Nørrebrogade

Græsarmering af beton ved sletten

Kantet, nyere belægning med flere slags tegl

Opbrudt fortov ved træ

Regnvandsrender i gården ved universitetets første bygning

Asfalt i de grønne områder

Gangtunnel i tegl fra Nordre Ringgade til Universitetsparken

Asfalt i de grønne områder

Belægning og trapper ved Stakladen

Fortov i tegl ved Bartholins Allé

4
1
3
4
2
4
3
4
4
3
4

Inventar

1 FRILUFTSAUDITORIE

2 LEGEPLADS

3 BRO

4 SKULPTUR

Som en af intentionerne i det oprindelige arkitektoniske hovedgreb, er det beskrevet, at der i overensstemmelse med Universitetsparkens særlige karakter af landskabsrum ikke skulle opstilles fritstående kunstværker. De få steder, hvor de i dag findes, er de integreret i bygningernes facader og i nær tilknytning til gårdrum nord for Hovedbygningen.

I Vennelystparken findes der flere ældre skulpturer langs Nørrebrogade samt hvidmalede broer over bækken, der bidrager til Vennelystparkens mere sammensatte, romantiske karakter. I Vennelystparken er en nyere skulpturgruppe opstillet bygningsnært ved universitetets bygninger langs Høegh-Guldbergs Gade.

Universitetsparkens cykelparkering er organiseret af cykelstativer i galvaniseret stål og uden overdækning. Cykelparkeringen findes som udgangspunkt ved afgrænsende mure eller ved indgange til bygninger.
Cykelparkering ved Letbanen er etableret i Universitetsparken, men afviger fra parkens standard bl.a. ved at være overdækket.

Der er få lygter i parkerne i dag, og det er den samme høje parklygte, der er anvendt.

Ved Universitetsparkens indfaldsveje står der murede tavler, med kort over området.
Der er opstillet nyere blå orienteringsskilte i Universitetsparken, hvor universitetets tekstfont, Futura, er anvendt. Skiltene kan med fordel gentænkes, så de knyttes tættere til universitetets grafiske og designmæssige DNA, hvor tekstfonten er Futura og farven hvid.

Indkast til affald i terræn er beklædt med klinker og bidrager dermed til området som et stedspecifikt objekt, i stedet for at være et skæmmende objekt.

Øverst: *Cykelstativer på halvmur.*

Nederst: *Skiltning med Futura.*

Elementer i landskabet

Kortet viser de forskellige elementer, der findes i Universitetsparken og Vennelystparken. Universitetsparken er friholdt for kunst. I Vennelystparken er der flere skulpturer, broer og en legeplads.

Skulptur syd for Nordre Ringgade

Friluftsauditoriet i Universitetsparken

Bro i Vennelystparken

Bro i Vennelystparken

Skulptur i Vennelystparken

Legeplads i Vennelystparken

Cykelparkering syd for Nordre Ringgade

Cykelparkering syd for Nordre Ringgade

Cykelparkering langs Bartholins Allé

Cykelparkering ved sletten

Skiltning langs Bartholins Allé

Cykelparkering nær Langelandsgade

AFRUNDING

Arbejdet med forundersøgelsen af det landskabsarkitektoniske værk Aarhus Universitet, hvor landskabets miljømæssige, kulturhistoriske og arkitektoniske værdier er registreret, analyseret og værdisat, har givet anledning til mange refleksioner og skabt en dybere forståelse af den 90 år lange proces, som udviklingen af Aarhus Universitet er resultat af.

Den helhed og enkelhed, der præger hele anlægget, er ikke resultat af én klar plan for et samlet værk, men et resultat af den tydelige strategi for forholdet mellem landskab og bebyggelse i og omkring den af istiden skabte moræneklø ft, som konkurrenceforslaget i 1931 så overbevisende slog an, og som vedholdende er blevet fulgt lige siden. Landskabet satte den på én gang monumentale og afslappede dagsorden, som bebyggelsen omkring moræneklø ften underlagde sig med orienteringen nord-syd, øst-vest og som Aulabygningens store volumen så elegant accentuerer og spiller op imod.

Men parken er mere end moræneklø ften og bebyggelsen omkring den. Parken er en helhed, der er udviklet formmæssigt konsekvent i takt med, at nye arealer har kunnet tillægges, og hvor landskabet altid har dannet udgangspunkt og været regelsættende for bebyggelsen. På én gang et helt værk og samtidig en uafsluttet proces. Med dette hierarki og ud fra disse klare forudsætninger er den højt beliggende sletten og Vennelystparken, der afslutter moræneklø ften, blevet bebygget og egelunden langs Ole Worms Allé blevet skabt. Disse delområders klare karakterer, der bygger på og understøtter det fælles, men udtrykker sig forskelligt, supplerer moræneklø ftens virtuose samspil mellem landskab og bebyggelse.
En gåtur rundt i Universitetsparken og Vennelystparken er en lystvandring i et istidsskabt landskab, der på en time binder tider, steder, landskab og bebyggelse sammen til et fortællende, oplevelsesrigt hele skabt af de allesteds nærværende, afbalancerede relationer mellem landskab og bebyggelse.

Parkens samspil mellem landskab og bebyggelse er et fundament for velfærdssamfundets udvikling, et vidnesbyrd om og et billede på den demokratisering af undervisning, der i dag er en kerneværdi i det danske samfund.

Med et udviklingsforløb på næsten 90 år vil der naturligt opstå ønsker til nye bygningers indretning. Her bliver det vigtigt at adressere helheden og den kendsgerning, at selv mindre afvigelser fra strategien for bebyggelsens geometri, størrelse og disponering kan få meget uheldige konsekvenser for helheden i parken, der må betragtes som universitetets største aktiv.
Hvem kunne forudse udviklingen i den danske bilpark fra 1933 til 2022. En udvikling som også har markeret sig i Universitetsparken, hvor infrastruktur og parkering i dag er blevet mere dominerede, end arkitekterne kunne forudse i 1933. Her bliver det vigtigt at lægge planer for grøn omstilling, en reduktion i parkeringskapaciteten og en klog disponering af cykelparkering så Universitetsparkens landskab genvinder de arealer, som infrastrukturen har tilkæmpet sig.

Landskabet ved Aarhus Universitet er enestående miljømæssigt, kulturhistorisk og arkitektonisk, en levende helhed i ét mesterligt, klart arkitektonisk greb, der blev introduceret i konkurrencen i 1931 og som er fastholdt og har demonstreret sin styrke lige tiden. Det skal der værnes om.

LITTERATURLISTE

Aarhus Kommune, 2013, *Kommuneplan: Kulturhistorisk Redegørelse 2013.*

Aarhus Kommune, 1993, *Lokalplan nr. 376: Bevarende lokalplan for universitetsparken og vennelystparken*. Stadsarkitektens Kontor, Byplanafdelingen.

Andersson, Sven-Ingvar & Høyer, Steen, 1993, *C.Th. Sørensen: En Havekunstner*. Arkitektens Forlag.

Kulturarvsstyrelsen, 1977, *Universitetsparken i Århus - Udbygningsplan 1976*.

Landsforeningen for bygnings- og landskabskultur, 2019, *Fredningsforslag: Aarhus Kommune, Aarhus Universitet.*

Lund, Niels-Ole, 1998, *Bygmesteren C.F. Møller*. Aarhus Universitetsforlag.

Lykke, Palle, 1990, *Vennelyst gennem tiderne*. Århus-Årbog 1990.

Møller, C.F., 1978, *Aarhus Universitets Bygninger*. Aarhus Universitetsforlag.

Møller, C.F., 1988, *Universitetsparken og Vennelystparken i Aarhus.*
Kortfattet gennemgang af bygninger og anlæg med beskrivelse, intentioner og retningslinier for bygningsmæssige udvidelser og ændringer. (C.F. Møllers Testamente) C.F. Møllers tegnestue og Aarhus Universitets tekniske forvaltning.

Sverrild, Poul, 2008, *Velfærdssamfundets Bygninger: Bygningskulturens Dag 2008*. Kulturarvsstyrelsen.

1
2
3
4
5
6
11
12
13
14
15
16
17
18
19

BILAG - FOTOREGISTRERING

PERIFERI

1 SYD FOR NORDRE RINGGADE

2 NØRREBROGADE

3 LANGELANDSGADE

4 HØEGH-GULDBERGSGADE

5 NY MUNKEGADE

6 NORD FOR NORDRE RINGGADE

INDRE

11 MORÆNEKLØFTEN

12 SLETTEN

13 VENNELYSTPARKEN

14 LUNDEN

15 BARTHOLINS ALLÉ

16 VED SØAUDITORIERNE

17 MELLEM HØEG-GULDBERGSGADE OG VENNELYSTPARKEN

18 VED DET KONGELIGE BIBLIOTEK

19 VENNELYST BOULEVARD

01 / Syd for Nordre Ringgade

02 / Nørrebrogade

03 / Langelandsgade

04 / Høegh-Guldbergsgade

05 / Ny Munkegade

06 / Nord for Nordre Ringgade

11 / Moræneklø ften

12 / Sletten

13 / Vennelystparken

14 / Lunden

15 / Bartholins Allé

16 / Ved Søauditorierne

17 / Mellem Høegh-Guldbergsgade og Vennelystparken

18 / Ved Det Kongelige Bibliotek

19 / Vennelyst Boulevard